

DEBRECZEN

POLITIKAI, TARSADALMI ÉS KÖZGAZDASZATI HIRLAP.

A debreczeni és vidéki „függetlenségi párt” közlönye.

Megjelen naponként, hétfőnként és vasárnap kivételével.

Kellett-e nekünk Bosznia?

II.

Bosznia okkupációjának ki mentését (készakarva használjuk ezen szót) különböző elbájosító címek alatt kísérel meg a felolvasás. Egy másik külön barátunk, kinek káros szenvedélye a török szilva mértékten élvezetében áll, egymaga volt hazánkban, aki Bosznia és Herzegovina okkupációjának megörült. Ma a kalandos művelet ezen egyetlen barátját is elvesztette, mert azt várta, hogy Bosznia egyetlen exportálható terménye manna-ként árasztandja el hazánkat. Török szilvát sem kapunk Boszniából — más számbavehető cikket, nehány felhivatalos hírlapi cikkeken kívül nincsen, — mit lehet tehát irni Boszniáról . . . kereskedelmi szempontból? Azt felolvasó maga sem tudja, mert az okkupáció kereskedelmi szempontból való fejtegetésének hangzatos címe alatt fejtegeti azt . . . stratégiai és katonai szempontból; mert ha az adriai tenger és Dalmácia megvédésére kellett Boszniát és Herzegovinát lefoglalni, akkor, ha majd a katonai körök hódítási vágya Szaloniki-ig viszi seregünket, ez új s elkerülhetetlen okkupáció szükségét bajos lesz az adriai-tenger megtartásával s államosságok tengerén kívül más tengerrel összefüggésbe hozni.

Pedig Bosznia és Herzegovina csak első felvonás egy oly drámából, melyhez a felolvasó amolyan színpadi tengert rögtönzött. És miután Bosznia okkupációját egyetlen egy érveléssel támogatja »kereskedelmi szempontból«, nagy a mi gyanunk, hogy épp ily kevés érvelést találunk a további címek alatt.

A »politikai szempontok« alatt tessék érteni a kormánypárti lapok szokásos humbugjait, melyek beugratott diplomáciai-ánkról azt akarják elhitetni, hogy tulajdonképp ravaszabb a róknál s hogy Bosznia és Herzegovina okkupálásával tulajdonképpen a panszlavizmus kőrülnek tekeredő gyűrűjét szakították meg.

Eltekintve attól, hogy a panszlavizmus ellen intézett ezen sakkhúzásra alkalmasabb időpont volt, a melyben dynasztikánk a nemzet lelkesülésére is építhetett volna; a mikor Anglia és Törökország segítette volna a szláv kigyó fejét eltiporni: úgy most nincs ember Európában, kinek eszébe ne juttatnók Goethe jellemző vers sorait:

Auf dem Dache sitzt ein Greis
Der sich nicht zu helfen weis!

Politikai szempontból érdekben állott a Habsburg-háznak az okkupáció, de nem az országának, mert Bosznia és Herzegovina elfoglalása nagyon alkalmas lehetett egy délszláv-birodalom megalkotására, de épséggel nem alkalmas a magyarság hegemoniájának megszilárdítására azon népekkel szemben, a kikkel egy kormányzat alatt élünk. Hiszen a népességi számarányt nem a magyarság, hanem a nemzetiségek javára változtatta át. Ezt látta az ellenzék, mely a Ljubibratics felszólalására szívesen hajlott, mivel nem talált példát Magyarországon történetben arra, hogy Magyarország valaha elősegítette volna más népek szabadságának elnyomását.

Nem missziónk az nekünk, nem az a mi létképességünk feltétele. Mi a szabadságunk, haladásunk sehol sem kívánunk utjában állani: Ljubibratics és társai a szabadságért küzdöttek s mint ilyenekért, lelkessültnök kellett.

És a cikkirő ily hamis hangon fújja el bosnyák áriájának politikai részét is; azon a fejezeten, melyben »stratégiai szempontokat« ígér meglátszik, hogy kotta nélkül énekl. Mily félelmes lett volna értekező forradalmár korában, ha egyszersmind ily nagy stratégia hírébe keveredik!

Azonban engedje meg nekünk, ha azt hisszük, hogy nekünk nem a montenegrói és boszniai kecsképasztorok ellen kell magunkat erősebbítenünk. A mi monarchiánk

részéről egyedül helyes stratégiai művelet az, a melyben erősbödést szerzettünk Oroszország ellen. S íme a bölcs diplomácia, mely »Oroszország lefőzésével« a »szláv kigyó eltiprásával« dicsekszik, azt a mizerabilitást követte el, hogy egy orosz háboru esetén seregünk tetemes részét kellen elhelyezze látnunk azon okkupált tartományokban, melyekben a zavarok véget nem érnek s melyekben van módja épen Oroszországnak annyi zavart előidézni, a mennyinek előidézése érdekében áll.

Hogy harcizelő képességünk e gyöngítése erősbödés lenne természetes ellenségünkkel szemben, ezt csupán felolvasónak stratégiájából okoskodhatnók ki.

Több, bár nem szerencsés stratégia rejlik felolvasó hadjáratában az ellenzék ellen. Régi kormánypárti malicia az ellenzékkel azzal gyanusítani, hogy azért mindjárt rosznak tart valamit, mert Tisza Kálmán akarja. Eltekintve attól, hogy a mit az ellenzék most akar, azt népszerűségének fénykorában épen Tisza akarta legjobban, könnyű lesz megfordítanunk a szomorú frázist: Az ellenzék nem azért ellenezte az okkupációt, mivel Tisza akarta, de azért gyűlölte meg Tiszát, mivel az okkupációt s az okkupációval veszélyesség tekintetében egyenrangú műveletek egész sorozatát, például a vámközösséget is akarta.

Pikáns élvezet továbbá attól a politikustól hallani a magyar ellenzékét következtelenné, a kik első cikkünk legelején említett külön barátunknak még mindig oly nagy öröme válik!

Következtelenné szerinte az ellenzék, mert — ugymond — »amig most Ausztria-Magyarországgal szemben olyan egyszerű lelkű horjja a bosnyákok szabadságát, Oroszországgal szemben azért hirdette a szent háborút, mert ezeket a szlávokat fel akarja szabadítani Oroszországtól! Mintha nem tudná ország-világ, hogy mit ért Oroszország a felszabadítás alatt s hogy mit jelent reánk nézve egy Oroszország által felszabadított szláv föld!

Nagyon megható, hogy a magyar ellenzékkel ellentétbe jött komoly politikuskok közül épen csak Garibaldi olvassa a fejünkre, aki utolsó időben bizony csak »olyan politizáló volt, aki még sem politikus.« Megható felolvasónak remegése, midőn így ír: »Népszava isten szava! Uram, ments meg a kisértettőtől!« Különös, hogy annak idejében felolvasó e rémmel szemben sokkal bátrabban viselte magát!

Utolsó cikkében felolvasó azt bizonyítja, hogy diplomáciaiánk nem az orosz-szal egyetértőleg működött. Az ellenzékben senki sem állta az ellenkezőt, hanem állítjuk igenis azt, hogy egyetértettek az orosz dynastiával s most is azon dynastiával egyetértőleg folyik politikánk, amely Oroszországot vezeti.

Ennyit tartottunk szükségesnek elmondani azon felolvasásról, melynél hallottunk, olvastunk mi más alaposabb filippikát a boszniai okkupáció mellett, e gyert azonban nem tagadhatunk meg szerzőjétől: Nem igaz ügyet jobb feladatra méltó erővel tud védeni. E fényes képesség azonban nem óvja meg az összehasonlítástól, midőn oly fitymálva emlegeti az ellenzék hírlapirodalmát s politikusait, kikkel a kormánypárt sem szám, sem értemi vagy erkölcsi előkelőség tekintetében nem mérkőzhetik.

— **Országgyűlés.** A képviselőház ápril 9-ki ülésén Németh Albert után Dobránszky Péter röviden ajánlja Zsilinszky módosítványát, mert azok a kik ellene szavaznak, épen a hitfelekezetek fenhatóságával szemben szavaznak bizalmatlanságot. Thaly Kálmán szintén az autonómia jogainak védelmi álláspontjából indul ki, Beszédeknek az a része, melyben az általános vita folyamán tett kijelentéséhez képest már ezután is izgatni kezd a törvényjavaslat ellen, zajos jeleneteket idézett elő. Pulszky Ágost, az ellenzék gyakori közbeszólásai közt terjedelmes beszédben fej-

tegeti az állam felügyeleti jogának szükségét, s azt állítja, hogy a módosítvány még tulbizalmas is a felekezeti autonómiával szemben. Kiss Albert, a módosítványt még véresebbnek találja az autonómiára mint az eredeti szöveget s azt állítja, hogy olyan feladattal, a minőt a módosítvány a kormánybiztosnak kiszab, ez nem lesz egyéb, mint denunziálás. Végül még Tisza Kálmán szólalt fel különösen Kiss Alberttel polemizálva, s ajánlotta a módosítvány elfogadását. Kiss Albert személyes kérdésben való rövid felszólalása és Tisza Kálmán még rövidebb válasza után az ülés véget ért. A felbeszédet vitát holnap folytatják. — (H e g e d ű s László, M o c s á r i Lajos, T h a l y Kálmán és Kiss Albert képviselők beszédét mai mellékletünk egész terjedelemben hozza. S z e r k.)

— **A képviselőház** ápr. 10-én tartott ülésében elfogadta a Zsilinszky-féle módosítványt. A módosítványra szavazott a kormánypárt, a mérsékelt ellenzék s a szélsőbalról is sokan. Helfy Ignác fel is szólalt a módosítvány elfogadása érdekében. A módosítvány feletti vita ma is érdekes volt. A többi között Herman Ottó felszólalásában kifogásolta a mérsékelt ellenzéknek ez ügyben követett magatartását, elmondta nézetét a vallásról, különösen megtámadva a klerikalizmust, mire felelt S o m s s i c h Pál. A szarkazmus egész tözjátékát sziporkáztatták. — Helfy Ignác erre reflektálva, szükségesnek tartá kijelenteni, hogy Herman Ottó ez ügyben csak a saját nevében, s nem a párt nevében beszél. A vitát Tisza Kálmán beszéde fejezte be, a ki hevesen szólalt fel azok ellen, kik a protestáns ügyet a saját politikai céljaikra akarják kiszakmányolni. Óva inté a protestánsokat, hogy ne bizzanak az ily szövetségekben.

— **A dinamit háboru.** Harcourt az alsóházban előterjeszté a robbantó anyagok gyártása és birtokban tartásának megbüntetéséről szóló billt. A bill következőképen intézkedik: »A ki életet és vagyonot fenyegető robbanást idéz elő, életfogytiglan tartó fegyházzal büntetettik, még az esetben is, ha emberben nem esett kár. A ki robbantást megkísérel vagy robbantás céljával robbantó anyagokat tart birtokában, husz évi fegyházzal fenytetik, még ha nem is történt robbanás. Explodáló anyagok gyanus körülmények közt való gyártása vagy birtoklása tizennyévig terjedhető börtönnel büntetettik. Az elkövetett bűntettre szabott büntetés éri azt is, a ki pénzért gyűjtése, rejtgetése, anyagok beszerzése vagy bármely más módon hozzájárul a föntemlített bűntények elkövetéséhez avagy bármely módon segítségére van azokban. A vádlóindítvány tétele és az eljárás hivatalból történik. Az az alapelve, mely szerint a tanúnak semmi olyast nem kell valnia, a mi által magát vádhatná, ezentel nem érvényes. Harcourt a bill miatt a napirend felülgészítését kérte és reméli, hogy a törvény módosítást még az éjjel áttárgyalja. A bill fölött remelhetőleg holnap már a felsőház fog tanácskozni, midant azt rögtön a királytól elé terjesztik szentesítés végett. — Ezt erőlyes intézkedés és érthetővé válik, ha meggondoljuk, hogy a fényes dinamit-összeesküvés ura ily Londonban, mint Dublinban a helyzetet. Sa rendőrség ismét hat amerikai irlandit fogott el, kikre allapos gyanu van, hogy részesek a dinamit-összeesküvésben. Száz más elfogatósi parancs vár végrehajtására. Állítólag Glasgowban is fogtak el új czinkosokat. A kormány kemikusai egyre a robbantóanyagok vizsgálatával és megsemmisítésével foglalkoznak; csak tegnap hét akó nitroglycerint pusztítottak el. A Londonban fogva levő irösszeesküvők ellen nem sokára megtartandó esküdtészi tárgyalás folyamán, mint híre jár, be fog bizonyodni, hogy a most Mexikóban tartózkodó Tynan Patrik, az egykori kingstowni papkereskedő, nem más, mint a tiltakozás »Nr. 1«, és ki fog derülni, hogy az összeesküvők tömérdek pénzt kaptak tőle céljaikra. Tanuk fogják vallani, hogy Mullet James a »Nr. 2«, Garey James a »Nr. 3«, Curley Dániel a »Nr. 4« és Caffrey a »Nr. 5«. Ez az öt ember volt a »Nr. 4« elnöklöte alatt a dublini »legyőzhetetlenek« direktóriuma.

— **Belföldi hírek.** A képviselőház második ülészakát, mint jó forrásból értesülünk, még a pünkösdi szünetek előtt berekesztik. A még hátralévő idő alatt a most részletes tárgyalás alatt lévő középiskolai törvényen kívül nem is kerül szőnyegre kiválóbb fontosságú ügy. — Román ifjak Párisban folyóiratot adnak ki, mely a román-irrendizmus jelszavát tűzi ki s így ír: »Az irrendizmus azt jelenti, hogy az abrúdnányai földmives (teran) kezét fog a dunaival. Az irrendizmus az ausztriai (?) románokra nézve a felkeleli jogot jelenti, reánk, testvéreinkre nézve pedig a kötelessé-

get, hogy segítségükre menjünk. Az erdélyi nép velünk van.«

— **Külföldi hírek.** A phönixparki gyilkosság miatt fogva levő egyének fő lölt a törvéyszék egyenkint fog itélni Brady ügyvédje védenéce javára halasztást kért; a törvéyszék e kérelmet elutasította. — A felsőház a robbanó anyagokról szóló törvény módosítását célzó törvényjavaslatot végleg elfogadta.

— **Az olasz-német osztrák-magyar szövetség** híre mindinkább hiteles alakban terjesztetik. Szerény vidéki lap a nagy politika kérdéseiben csak igen szerényen hangoztatja nézetét s magunk is csak ártatlan czélas alakjában koczkáztattuk azon véleményünket, hogy diplomáciaiánk még sem oly hasztalanul csatlakozott a Franciaország ellenes szövetséghez. Irtuk ugyanis, N e m é r t j ű k z t a b ö l c s e s s e g e t, m e l y e k ö t ő s h e n m o n a r k h i á n k v a l a m i h a s z n á t v e l t e e l ő i d ő z h e t n i . — H a c s a k n i n c s a z e g y e s z b e n g y ö n g é d e z c é l z á s O r o s z o r s z á g n a k F r a n c z i a o r s z á g g a l v a l ó s z i l á r d b a r á t s á g a r a . »Konstatáljuk, hogy (így a tegnapi »Egyetemes«) a szövetség részünkről csakugyan Oroszországnak hozzák s Franciaországhoz való viszonya szerint fogandó fel.

— **A szabadságharc szobor-bizottság** a gyűjtés tekintetében a főváros egész területére nézve rendszeres tervezetet alkotott és pedig oly módon, hogy első sorban az egyes kerületekben albizottságokat szervezett, azután minden egyes kerület 10—10 házámból álló járásban a gyűjtés elvégzésére a kerületeknek az ügy iránt érdeklődő egy-egy polgárát szólította fel, mint bizalmi férfit. Az illető gyűjtők számára a központi bizottság a napokban kezdte a szükséges iratok szétküldését, nevezetesen egy megbízatási igazolványt, megfelelő számú felhívást és elismervényt s a gyűjtő járására beosztott ixtartók ellenőrzési jegyzékét.

KARCZOLATOK.

(A bosszu és az irtalom. — Úgyes rendőrség. — Hátha! — A czári koronázás.)

A t. eszlári titkokat másfél évig képezte a hírlapi közös asztal paprikás kosztját s azon az asztalon, melyre a közönség mulattatására újabb és újabb hullákat helyez a szenzációs sajtó: nem látjuk többé Solymosi Esztert és nem a dadai hullát. Mailáth György ország-bíró fekszik ott, irtalmatlanul, rémitően meggyilkolva.

Az inas vallomását olvassuk épen. Jobb szeretuók, ha reá s czinkosaira lopás, rablás sül ki; neki, a ki jól tudta, hol fektett a meggyilkolt értékes holmija, pénze, s midant e d d i g a rémtett nem minősített r a b l ó g y i l k o s s á g n a k, más indokokat s így a bosszu indokát kell elfogadnunk.

Es a hatalmasoktól, kik oly magasan állanak, hogy jogtalanságról, erőszakról már bűnhődés sem érhet, azt kérdezzük: nem lenne-e kevesebb, nem távolabb tőletek a bosszu, ha több irtalom, több ember-szeretet lakoznék szivetekben?

Epen azért, mert oly hatalmasok vagytok.

A gyilkos bosszujával szemben áll a társadalom bosszuj.

Ez már valóban ártatlan bosszu a mig olyan naiv emberek végzik művét, a minők Thaisz Elek és Jekelfalussy Lajos.

Derek urak! az előbbi ösmerjük bizonyos »Car a m a m á k k a l« való híres pöréből, az utóbbit még semmiől sem ösmerjük.

Fogják a Spangákert rakásra. Kirabolják hivataloskodásuk alatt épen a legnagyobb urakat: Andrassy Gyulát, Szel Kálmánt, meggyilkolják épen az országbíráját.

Ezalatt a gráci rendőrség olyasmit vág a szemükbe, mint a mikor két utczagerek összeverekcsik s nem állítja egymást tiszteletre méltó embernek.

Es Tisza Kálmánnak az tetszik . . . Tisza Kálmánhoz ez a rendőrség illik!

Somoskeőy, Végh Ignác és Spanga — ti vagytok ügyesek vagy a rendőrség ügyetlen?

Vakmerő egy rablóbanda!
Ki tudja, hogy vajon nek ök lopták-e el a n a k i d e j e b e n a T i s z a K á l m á n . . . b i h a r i p o n t j a i t ?

A fejedelmek mégis elmennek a czári koronázásra, nem is kötötték ki egyebet, mint-hogy a szállásuk legalább is öt mértföldnyire essék a koronázás színhelyétől s hogy mégcsak r o b b a n ó g y ű f a s e legyen száz négysszög mértföldnyi területen.
Annyi tény, hogy ha m o s t n e v e z n e k e n k i m u s z k a n a g y k ö v e t n e k, szegény ember vagyok, — de nem fogadnám el!
Gili Balázs.

-üzlete

deí miveleteket. ugymint:
bizozimnak igen haszna-

ljitalanul adom.

entés,
gyógyulás felöl
gyógyászati segített
Hoff János-féle ma-
Hoff János-féle
gyógyhatása felöl a

és e mellett még gyó-
használt a az ön
chocolate-t s íme, anyám
vezeti a háztartást. Szi-
egy szállitmányt. Örökké
adolincky S., főelőjáró.

bbá Rickl József Zelmónál
anky Antal. — Nyiregyháza:
egyszertárban

nberger-féle tanyán,
eres közelében van

seplő felszerelés,
tozó műszerekkel,
mezei kovács-mű-
vizifeeskendővel stb.
ntért készpénzben.

érvények
14-én tartando húzásra.

díjsorsjegyekre
fél sorsjegyről
ára 1.50 kr.
50 kr. bélyeg.

vörös
sorsjegyek.
remény: 50,000 frt.

650 vagy 7 havi
részteljesítés,
MERCUR
bank- és váltóüzlete.
Hntzer S. Budapesten,
12. sz.

zenben kaphatók Katz
árnál, piacz-utca.

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

és szomoruan tekint né-
mely be-

ert eddigelé mindent eredmény-
Mindenkinek, különösen pedig
előlknek, melegen ajánlható a
zámú könyvecske, mert abban bő-
sít találják annak, hogy a nehez
felelő gyógy-zerek alkalmazása
től megszabadult, vagy legalább
zert. A »Betegbarát« kívánatra
temi könyvtáros által (Bécs I.
ingyen küldetik meg, úgy hogy
csak a levelező-lapért kell 2

Az iparos kör.

Debreczen, ápril. 11.
A Debreczenben alakítandó iparos kör tárgyaiban néhány héttel ezelőtt megindult mozgalom, úgy látszik szünetel. Megvagyunk győzödvé, hogy e szünetelés nem azért következett be, mintha talán a kör létesítése elé oly akadályok gördültek volna, melyek a fontos mozgalom tovább fejlesztését lehetlenné tennék. Inkább hisszük azt, hogy a szünetelés oka a legutóbbi időben felmerült országos események következtében felzúgult kedélyekben keresendő.

Ily fontos ügy kivételénél pedig — mint a minőről szó van — megkivántatik a nyugalom és a higgadt megfontolás, minthogy az elhárítandó, vagy a kedélyekre gyakorolt kedvezőtlen benyomása minden dolgoknak, csak ártalmára, de hasznára egyáltalában nem lehet.

Az iparos kör létesítésének szüksége Debreczenben épp úgy fenforgott éveket ezelőtt, mint a mennyire fenforgott az ma. Hogy egyesek buzgó törekvése e tekintetben hajótörést szenvedett már éveket ezelőtt, nem azt bizonyítja, hogy egy ilyen kör eddig is nem működhetett volna városunkban az iparosok javára, hanem inkább azt, hogy ezelőtt mások voltak az emberek és mások a viszonyok.

A czehek eltörlése felett bántó iparos osztály tulajdoni részét sokkal fájóbb érzéssel töltötte el az új ipartörvény életbe lépését, semhogy akkor arról gondolkozhattak volna, hogy kell teremteni egy központot, egy oly találkozási helyet, hol nem iparágak szerint, hanem az összes szakok felelőlével, az iparosok összesége mindazon társadalmi és szakérdekekben, — legyenek azok helyiek vagy országosak. — melyek által érdeik érintve vannak, nemcsak eszmécserezt folytathassanak, hanem azok felett véleményt nyilvánítsanak, sőt esetleg az őket érintő serelemek ellen hathatósan tiltakozhassanak is!

Mely iparosnak jutott volna eszébe olyan kör létesíteni, melynek célja lenne összerakni, egyöntetű eljárásra, buzdítani az iparosokat éppen akkor, — midőn az ipartörvény őket szétzilálta, összetartó kötelekeiket szétverte? Az ipartörvények leginkább szak szerinti alakultak, különösen nagyobb városokban, hol minden iparág annyi ipariüzövel bírt, mennyi elegendő volt, hogy külön-külön társulatot alkothattak. De hányzor és hány helyen történt meg az, hogy egyik társulat — még fontos közös ügyekben is — nem vállalt solidaritást a másik társulattal. A csizmadiaik nem osztották a szűcsök nézetét s ez utóbbiak nem tisztelték a szabók véleményét. A társadalmi életben előforduló valamely üdvös mozgalomba, ha résztvett az egyik, távol tartotta magát a másik; sőt nem ritka a társulatok között még mai napság is, az irigkedéssel párosult versengés sem, mely aztán nemcsak az egyesekre, de egész családokra is kihat, melyeknek gyakran romlását okozza.

S miért mindez? Mert a külön ipart folytatónak nincs alkalmuk közös tanácsmányokat folytatni, eszméiket tisztázni, a fenforgó véleménykülönbségeket összeegyeztetni, s bizonyos ügyekben közös megállapodásra jutni.

Ezért van szükség arra, hogy az ország minden nevezetesebb városában iparos kör alakítsassék.

Sajnos, hogy Debreczen e tekintetben is hátra maradt. Városunknál sokkal kevesebb lakossággal bíró más városokban éveket ezelőtt alakultak iparos körök, melyek virágoznak, s az iparos osztály javára működnek. Hol van ilyen körre inkább szükség, mint Debre-

zen városában, melyben az iparosok különben is oly nagy számban vannak, hogy csaknem minden iparág külön-külön társulattal rendelkezik. Hol egy néposztálynak új tekintélyes számú képviselői vannak, ott ne legyen annak közös foruma, mely tekintélyt vivjon ki magának a társadalomban, s szándékait, törekvéseit által imponáljon a társas életben, saját érdekei megóvása mellett előmozdítsa a köz jól, befolyása súlylyal bírjon mindenütt, hol a viszonyok megengedik, s a körülmények követelik.

Ilyennek képzeljük mi az iparos-kört, mely hivatásának és céljának megfelel; s hogy ilyen körre Debreczenben elődázhatlan szükség van: igazolják a fentebb emondottak. Mert azzal ne kecsgetessék magukat iparosaink, hogy az 1872-ik évi ipartörvényt, mely köztöltük, az iparszabadság behozatala által, a zilált állapotot megteremtette, a törvényhozó testület minden sürgetés daczára, egyhamar módosítsa. Nem olyan fába ringatták a minisztereinket, hogy a mit százszor megígérnek egyszer teljesítsék. És aztán ha módosítani fogják is az ipartörvényt: a fenálló legseremesebb tételek, a mint az már köztudomásra jutott, értelmetlenül hagyatnak. Az iparszabadság nem korlátoltatik; a kényszer társulati rendszer nem mondatik ki; a heti és országos vásárok maradnak mint voltak, rendezetlenül, stb. stb. Egyszóval nagyon kevés lesz az, mi az iparosok rég kifejezett kívánalmait értelmeiben teljesíteni fog.

Ily körülmények között nincs egyéb hátra, minthogy az iparosok saját jól felfogott érdekeikben sorakozzanak s gondolkozzanak módokról és eszközökről, melyekkel, a törvény által megengedett tulkapasok ellenében, érdekeiket egyértelemmel megvédelmezhetik.

A kívánt eszközök pedig, kölcsönös egyetértés, közös akarat és társulás útján szerezhetők meg. Ezért van szükség Debreczenben az iparos körre.

Guri könyve. A következő „Nyilatkozat” jelent meg: Ehes Henrik képviselő a képviselőház április 3-iki ülésében Gury Péter jászita atyának Ballerini Antal által 1874-ben Rómában kiadott és Beckx Péter a jezsuitarend generális által jóváhagyott „Theologia moralis” című munkájából néhány helyet magyar fordításban idevén s azokra, mint erkölcsileg veszélyesekre, minthogy ezen könyv, ha jól itéli meg, a tanárképezdének van száma, a vallás és közoktatásügyi miniszter figyelmét felhíván — miután Rostaházy Kálmán képviselő a ház másnap ülésében azt állította, hogy az idézett helyek az említett könyvben nincsenek és hogy Ehes Henrik tévesen fogta fel és tévesen fordította azokat, továbbá, hogy azon munka az iskolákban nem tanítatik, hanem csak egyes tanárok által segédanyag gyanánt használtatik előadásaiuknál, a vitázó felek azon kérdés megvizsgálását; vajjon az idézett helyek foglaltatnak-e a hivatkozott műben s jól vannak-e fordítva, illetőleg az-e az értelmök, melyet azoknak Ehes Henrik tulajdonított, választott bírakra kívánván bízni, e végre Ehes Henrik az előlirt Hegedűs László és Irányi Dániel képviselőket, Rostaházy Kálmán pedig Breznay Béla az egyetemen az erkölcs tanárát és Mészáros Nándor képviselőt felkérvén, mindezek a vitázó felekkel együtt f. hó 6-án és 8-án összejövén s az Ehes Henrik által a képviselőházban felolvasott helyeket az eredeti latin szöveggel összehasonlítván, azt találták, hogy némely idézett helyekből egyes, illetőleg némely szavak kimaradnak, a melyeket Rostaházy Kálmán és az általa meghívott urak lényegeseknek, vagyis olyanoknak állítottak, a melyek a mondatok értelmét lényegesen megváltoztatják, ellenben Ehes Henrik nem

artotta azokat lényegeseknek s azért kihagyatónak vélte. Mely kérdésre néve alulírottak — megengedve, hogy a szerző kazuistikus kümböztetéseit tekintve, a kihagyott szavak beillesztése szükséges — azon véleményt nyilvánították, hogy azok beillesztése által az idézett helyek a tiszta erkölcs tan szempontjából ifogástalanokká nem lesznek. A többi helyek illetőleg, egy a vitázó felek, mint a megírt bírák elismerték, hogy azok jöllehet szabadon s lényegtelen szavak vagy mondatok kihagyásával vannak fordítva, az eredeti szöveg értelmét hiven adják vissza. A mi pedig az erkölcsi oldalát illeti, erre néve Ehes Leurik és alulírottak egyrészt, Rostaházy Kálmán és az általa felkért urak közt egyik ónta néve sem jött létre megegyezés. Az utóbbiak ugyanis Gury tanait, egy a mint azozók érkezői oldalát illeti, az erkölcsiséggel megegyezőnek vallották, figyelemzetvén egyébiránt, hogy azon tétel, mely szerint a bíró az igazságtalan ítélet fejében kapott vesztegetési jutalmat az ítélet meghozatala után megtarthatja, maga szerző is vitásnak mondja, míg alulírottak Ehes Henrik képviselőtársunkkal egyetértőleg azon tanokat a tiszta erkölcs tan, mely oly különböztetéseket s megalkuvásokat nem enged meg, ellenkezőnek találták Budapest, 1883. ápril 9-én. Irányi Dániel, Hegedűs László.

Helyi hírek.

Az iparos kör alakítása tárgyában a jövő vasárnap délelőtt 10 órákor gyűlés tartatik a városház nagytanács termében, melyre az iparosok és iparügy iránt érdeklődők figyelemzetnek.

Hirdetés. A Hortobágyi küllegelőre bármilyen jöszágot kihajítani kívánó jöszágtulajdonosok komolyan figyelemzetnek, miszerint a jöszágot kihajításával egyidejűleg a hajtó cédulákat is magokkal vinni, vagy hajcsárjaiktól kiküldeni, s az illető pásztoroknak átadni vagy átadni el ne mulasszák: ellenesetben a mellett, hogy kihajított jöszágaik semmi szín és körülmények közt a pásztorok által felügyelet alá be nem fogadtatnak; magokat minden tekintetben a legelőtési rendszabályban meghatározott szigorú eljárásnak teszik ki. Debreczen, 1883. ápril 8. Kapitányi Árvai társ.

Megfjétes. Lapunk 67-ik számában közölt szótágrejtvényt helyesen fejtette meg: **A r a n k a** (Kis-Várda).

A debreczeni ügyvédi kamara közzé teszi, hogy Szanka Sándor elhunyt helybeli ügyvéd neve a kamara lajstromából kitorölte; iródaja részére gondnok állításának szükségé fen nem forog.

Újtele aszfalt. Kérdik a kis csapó-utczán: „Mit csinálnak azok a munkások? ... Mit? hát a száltozzák a kis csapó-utczát! ... Már hogy aszfaltotznak, mikor sarat lánnyak! ... Bolondság! nem sár az, hanem B a l o g h a s z f a l t !”

Felakasztotta magát egy bösözrményi illetőségű 68 éves Szucs István névű asz szony. Már több éve, hogy Debreczenben lakott a szerencsétlen s itt csavargással, koldulással töltötte idejét; ma reggel aztán a csapó-utczá 3218. sz. házban felakasztva találták meg.

Tüvész. Szathmári Gábor on d ó d i tanyáján a mint értesítenek tegnap hajnalban a fiasló a csikójáért összeveszett a többi lovakkal, mi közben az egyik lerugta a falon függő lámpát s az egész 16 óles istálló, a benne lévő gazdasági eszközökkel leeggett. A tűz további terjedését sikerült a szomszédok erélyes közreműködésével meggátolni.

A helybeli vadásztársulat mult szombaton delután választmányi gyűlést tartott, melyen két új tag fölvétele helybehagyott. Indítványoztatott továbbá, hogy a vadásztár-

sulatnak a régiek helyett új alapszabályok készíttessenek; az indítvány elfogadtatván, az új alapszabályok kidolgozására s azoknak a miniszteriumhoz leendő felterjesztésére bizottság küldetett ki, melybe beválasztattak Békessy László elnök, Leszka Ferencz alelnök s a társulat ügyésze Nemes Kálmán ügyvéd.

A debreczeni ügyvédi kamara választmánya jövő vasárnap gyűlést tart.

Új tankönyv. Megjelent a szerkesztőségünkhez beküldött „Magyar történeti életrajzok” című s népiskolák számára a tisztántuli ref. egyházkerület népiskolai tanterve alapján Kállay István tanító által írott tankönyv. Kiadja ifj. Csáthy Károly helybeli könyvtáros. Ára 26 kr.

Halálozás. Özv. Nagy Pálme, született Kis Orbán Juliánna asszony, f. hó 10-ik napján életének 64 ik évében elhunyt a boldogult temetés holnap delután 4 órákor lesz a burgondia-utczai 42-ik sz. háztól. Béke lengjen az elhunyt derek hő porai felett!

A debreczeni szinügy-egylet alapító, vajamint az 1879-81 évi időszakra aláírt összes részvényes tagjai a f. é. apr. hó 15-én, vasárnap d. u. három órákor a városház nagy tanács termében tartandó közgyűlésre, esetleg csak értekezletre tisztelettel meghívattak. Tárgyai lesznek ezen gyűlésnek az elsöben is a szinügy-egylet jövő sorsa feletti intézkedés, — továbbá a nyugdíj-intézet megválasztása; végre a szinügynek városunkban mikénti emelése. Elnökség.

Hazánk s a külföld.

Mailáth meggyilkoltatása. Spanga még most sincs. A rendőrség azonban nem mondott le arról a hiteről, hogy az üldözött inas vagy a fővárosban, vagy a főváros környékén tartózkodik. Lehet, hogy valamelyik puszta kastélyban talált menedéket. Kiderült volna, hogy ő lenne egy évke óta garázdaalkodó rablóbandának a feje s az utolsó időben elkövetett betörésekben, gyilkosságokban is kisebb-nagyobb része volt. Az országbíró elfogott huszárját: Berecz Jánost szintén az az alapos gyanu terbeli, hogy a budavári gyilkosságra nem a legelső bűne. Évekkel ezelőtt Stein Náthánnak, a tavaly elhunyt gazdag kereskedőnek volt inasa, ki akkoriban egy házban lakott a szerencsétlenül járt Martonfalvi ügyvéd atyjával. Mikor a fiatal Martonfalvi önállóságra jutott, megbizta atyjának öreg cselédét, hogy keressen neki alkalmas inast. Berecz János híret vette, hogy Martonfalvi inast akar fogadni; fölkereste őt s megkérte, hogy barátainak valamelyikét fogadja meg. Különösen ajánlotta a fiatal gazdag ügyvédnek Madarász Jánost, Spanga Pált és Jávor Jánost. Martonfalvi az első választotta ki a három közül s tudjuk, hogy Madarász János gyilkosává lett.

50.000 frt jöteknyczélra. Berettyó-Ujfaluban közelebb hunyt el Miliczer Salamon, ki 50 ezer frtra értékelt összes vagyonát jöteknyczélra hagyományozta. Az adomány nagy része izraelita vallás czölokra esett, azonban jelentékeny összeget rendelt egyéb jöteknyczélra segélyezésére is. Figyelemre méltó alapítványokat tett ezenkívül évenként egy árva leány kiházasítására és B. Ujfalun, Földes és Derecske közegekre izraelita imaházi részére. Nevezetes, hogy a vallásos, vakbuzgó emberek nevének és testvéreinek ezel szemben alig hagyott valamit, csupán némi évjáradékkal biztosította némileg existenciájukat.

Az Aradon ápr. 8-ára, delutánra hirtellett népgyűlést a városi hatóság betiltotta, még pedig daczára annak, hogy az előlirt kérvény, 12 iparészt aláírásával, a népgyűlés előtt

A »DEBRECZEN« TÁRCZÁJA.

Debreczeni deák-zavargások a XVII dik században.)

(Vége)

Az önkéntes száműzetésbe ment deákság azon szives vendégszeretet daczára is, melylyel a derek hajdúvárosok részéről fogadtatt, visszavágyakozott csakhamar a főiskola anyai kebelére, nagyban öhajtozott a tudományoknak felbuzsáskodt hallgathatása után. Helyzetök javítása s sereleimiek megörvoslása végett, az erdélyi fejedelmhez (II. Rákóczi Györgyhöz) s más nagytelintélyű férfiakhoz, alázatos hangu, keserves folyamodványt intéztek, természetesen latin nyelven. E folyamodvány rövid kivonatát a következőkben adhatom. Legelőször is feleltem, hogy nekik törvényök volt, melyet a fejedelem s generalis zsinat megerősített; de ezeket a tanárok temérek séreleim appendixekkel toldozgatták meg. Már több professorkal emlékeznek, hogy azokhoz folyamodtak, kik a debreczeni bíróval együtt eleget is tettek kívánalmaiknak, de a superintendentus megrottotta a megállapított feltételeket; ismét zavar támadt. Bizonyos harci hírt támadván, ugyanis, a tanács akaratából felszólították a professzorok a tanuló ifjakat is, hogy szerezzenek fegyvert és fegyverkezzenek. Egy tanulóval meglátja az egyik tanár a fegyvert, a püspökhöz fut, a tanuló kicsapatik s a város

E czikknek a tegnapi tárczában közölt részében néhány értelemzavaró sajtóhiba csuszván be, kérjük azokat a következőképp kiigazítani: I. hasáb 2-ik kikezdés elején káros helyett olvasandó: szoros. — II. hasáb 2. kk. 6-ben h. olv. ellen. IV. hasáb 1. kk. 1216 h. olv. 121. lap. — 3. kk. kifakaszthatják h. o. kizsakaszthatják. — V. h. 1. sor. es. h. o. er. 6. — 3. sor. mint lézen h. o. mittészen; utolsó kikezdés. t. u. es. h. o. t. u. ler. 6.

tömlöczébe záratik; társai kéri, de ki nem adják. A superintendentus a tanácscsal egyetértve, kegyetlen törvényeket alkot; ennek kényszerülve aláírnak; majd szeretnek lágyítani, de a tanács nem enged; nagyszámú fegyveresekkel körül véteti az iskolát s a választ a tanulókhöz elvgre is ez menjete k. Ekkor 110-en felkerekedtek s számkivetésből írják e folyamodványt; keseregnek, hogy a theologiai s egyéb tudománybeli szépigazságokat nem hallgathatják. Végre pontokba foglalják kérelmeket, melynek veleje az, hogy a professzorok nagyon gorombán bannak velök, ha tudományos előhaladás végett kérdéseket és ellenvetéseket intéznek hozzájuk; azokra illedelmesen feleljenek. Megjegyzendő, hogy a folyamodvány igen alázatos, kegyes hangu bibliai példákat gyakran idéz, görög szavakat is használ. (Révész Imre kivonata.)

Rákóczy nemcsak e folyamodványról, hanem természetesen egyéb utakon is tudomására jutván a debreczeni nagy zene-bonának, mint már említém, egyenesen e tárgyban 1650. ápril hó 3-ra, Debreczenbe semigeneralis zsinatot hivatott össze Hodászi Miklós akkori superintendentus által, mely zsinaton nemcsak lelkesek, hanem világi urak is vettek részt, köztök a fejedelem képviselője, Ibrányi Mihály, váradai alkaptány. E zsinaton egy a tanuló, mint a tanárok és városi hatóság előadása meghallgatott s bizonyos mértékben a deákoknak lett igazság szolgáltatva. Ugyanis Váczi András esperest, Tornai István, Debreczeni János lelkesek és Mátyóki István tanár, mint a kik a zsinat ítélete szerint, a zavargásoknak előidézői voltak, a következő zsinatig hivataluktól felűggesztettek; — ellenben Övendi Mihály seúior és Szalacsi András contrascriba, kiket a nemes város

fogva tartott, szabadon bocsátották. A város pedig szép összeg pénzt volt kénytelen fizetni a sebesült deákoknak fájdalomdíjkepen, így pl. a már említett Czeglédi András és Salyi Péter 250—250 forintot kaptak. De másfelől a deákság sem menekült szárazon, ugyancsak szoros iskolai törvényeket szerkesztvén a zsinat megbízásából Hodászi Miklós superintendentus, melyeket aztán a tanuló urak, a jó beke kedvéért, kénytelen-kelletlen elfogadtak. (Révész Imre: „Figyelemző.” I. 280—283.)

A beke tehát a tanuló és a város között legalább ideiglenesen helyreállott. Megható példája ennek azon tény, hogy midőn 1656. év áprilisban négy ízben borzasztó tüvész pusztította Debreczent s rémité annak lakóit s a városban lévő kibeszélhetetlen nagy felelem, éjjeli és nappali rettegés és nyughatatlanság miatt, még az ünnepeponokon is, az isteni szolgálatra az Urnak házába fel nem gyülekezhetek olyan teljesen, mint egyébkor városunk lakói, hanem a tűzgyuladásoktól rettegve, sokak az utcákban hallgatták az Urnak beszédét a scholabeli tudós ifjaknak szájköböl, kik illendőkepen az utcákra rendeltettek, a tiszt. prédikátor uraim gondiseléséből és tetszéséből. (Bartha B.)

De nemcsak prédikáltak a deákok, hanem bizonyosan egész készséggel segítettek is a szorongatott lakosoknak az iszonyu romboló elemnek gátat vetni, vagyonaikat megmenteni. Azonban ismét összeűtközésre került a dolog az iskola és a város között. Ugyanis az 1656. szept. 3-án H-Bösözrményben tartott zsinat egy küldöttségét nevezvén ki a váradai schola kicsapongásainak orvoslására, ennek azt is tisztévé tette, hogy egyuttal a debreczeni megbántott deákok dolgát is intézze el. De hát mi bántotta a diákokat? Nem egyéb, minthogy

némely debreczeni polgár nem fizette a deákoknak a szepesi pusztadézmáját, melyet pedig Báthory Gábor erdélyi fejedelem, 1609. szept. 13-án N.-Váradon kelt oklevelében „a debreczeni tanuló ifjak táplálására rendelt.” Megyei inquisitio (vizsgálat) is volt már e dologban az alsópán közbejöttével, de ez, úgy látszik, eredménytelen volt; azért tetkez tehát panaszt a deákok a zsinat előtt De a zsinati küldöttség sem járhatott el mindenben a deákok kívánalmait szerint, mert a polgárság és deákság kölcsönösen bosszusok voltak egymásra. Innen lehet aztán, legnagyobb valószínűséggel kimagyarítani, hogy 1657. január 30-án ismét harc keletkezett a két fél között.

Bartha B. így adja elő ez eseményt: 1657. január 30-án „ketten a scholabeli deákok közül éjszaka, kinu piac-utczában borosan járván (kik voltak nem eleje, hanem alja a deákságnak, és azután csakhamar kapufától bucsut is vettenek és elszöktek) találnak a város örzőire (az akkori konstaberek) azokkal összeszólalkozván, ütögetés eskik a deákokon, kik a scholában hírt adván, fegyveres kézzel kirohannak, akik otthon voltak coetusától szavokra, egynéhány betegesen kívül; a város népet ahol magában érik, a zártatlant is, verik, vagdalják; némely házakra, a város házaira is rámenvén, sok illetlenséget, vérontást s, hatalmaskodást cselekeznek. A város népe, mint éjszakai időn, a sok zajra, csatapatéra felzúdulván a deákoknak nekiszeledik, és némelyeket meg is sebesítvén, a scholára visszaverik.”

Az eredmény tehát ismét a deákság legyőzötése, ennélfogva a leginkább compromittált tanuló kicsapatása, de — a mi legfőbb — a törvények újabb megszorítása és a deák szabadalmak korlátozása leve.

három nappal és a főispán zal meenteget jelentettek be annyian függ a betiltás kul — Furc ben követke régiben napv egy kis ma kerjük tis előfizetés sére.” Ez péz jöhet be malacozt vehé — Az o ma megállapít gok szervezés iparkamarák tatanak. Bih várad városá zottság lesz a elnöke a vár gazdasági egy — Dyr ton este ma Aradon a Tó rab britanika láltak. A vé szivart, mid sem sejtve b fényre kerül Egy rendőrh robbanós sziv

— Szln Feuillett le megemlékezt közepes szá színházunkba irunk. Csak repozitás közlöttekől, asszony. Lam crost N é (mint első 3, 11-kor é — Vad holnap csütö szinmű kerü igen kedves hogy a közö tékbeli ügyes az életből, a de szegény i fennhéjázni nagyvilágn, is ábrándul ról. — Mint szunt tisz tönüet é t eni és m tagja lenni, lépését. De indult színdt valódi üdv sem operett hisszük, fe holnap előad — A n A hely igen érdeke tudtuk, hog vagy együgyü paraszt ass igazi nevet

Nem szerkesztett iskolás tör A tan lett bevete bad az isk ebed ideje rendeztette rög oratíót jeből) kész t ó g a leve lóknak, mi niok, bárh törvényszek tanárok, 2) az esperes, nodus. Erd n. praecepto osztálynak fizetése 16 De te Egy taná feljegyzé h meket meg — de nem kézben az és scholab 1663 kemeti Ját kapitán ké megsértett vettetett, és 16. 3-ra — Kiadta mert ez q semina in ban fojtand A ta megismerés adat, hogy reczeni egy

helyett új alapszabályok... ügyvédi kamara választ...

Magyar történelmi... ügyvédi kamara választ...

Magyar történelmi... ügyvédi kamara választ...

Magyar történelmi... ügyvédi kamara választ...

Magyar történelmi... ügyvédi kamara választ...

három nappal benyújtott. A polgármester és a főispán a kapitányi ukázal szemben...

Furcsa felhívás. A „Paksi Közöny”-ben következő felhívás látott nem régiben napvilágot: „Kérem. Minthogy egy kis malacot szeretnék venni, kérjük tisztelt előfizetőinket az előfizetési díjak szíves beutalására.”

Az országos kiállítás nagy bizottság ma megállapította a vidéki kerületi bizottságok szervezését melyek csak kereskedelmi és iparkamarák területére való hatáskörrel alakíthatnak.

Dinamit szivarok Aradon. Szombaton este majdnem szerencsétlenség történt Aradon a Tóth-féle sorsárnyokban, hol 6 darab britanika szivarban robbanó dinamit találtak.

Muzsák.

Színház. „A párisi regény”. Feuillett legújabb színmű, melyről bőven megemlékezünk hétfői tárcánkban, tegnap közepes számú közönség előtt került színre színházunkban.

Vadny Vilma k. a. jutalomjátékú holnap csütörtökön a „három pár cipő” ekekes színmű kerül színre, melyben a czinszerep igen kedves és változatos alkalmakat nyújt, hogy a közönség kedvence bemutatthassa játközpontjában.

TÖRVÉNYSZÉK.

A nyolcezer forintos asszony. (Törvényszéki tárgyalás.)

Debreczen, apr. 11.

A helybeli m. kir. törvényszék előtt ma igen érdekes bűnper tárgyalatot, melynek nem tudtuk, hogy a paraszt fufangját bálmuljuk vagy együgyűségén csodálkozunk-e?

Nem tartom érdektelennek, az 1657-ben szerkesztett s egész 1704-ig érvényben állott iskolás törvényből néhány pontot felemlíteni. A tanulóknak latin nyelvű oratóióval kellett bevételést kérni; magyarul nem volt szabad az iskolafalain belül beszélni, még a közbeidője alatt sem; több ízben disputációk rendezettek; minden deáknak latin vagy görög oratóió kellett „proprio Marte” saját erejéből készíteni és könyv nélkül elmondani.

De térjünk vissza a deák zavargásokra. Egy táncszög és 1662. május 12-ről feljegyzik, hogy egy deák az erdőn egy gyermeket meglőtt, kérte bíró uram a deákat; — de nem adták ki. — „Az mester nem adja kézben az malefactor deákat, kolegája, papok és scholabeli szenátorok híre nélkül.”

A tanuló ifjuság e korbéli szellemének megismerésére nem kevésbé érdekes azon adat, hogy mikor 1692 február hó 4-én a debreczeni egyházmegye visitálta nemcsak a deb-

fürkészni, állott a törvény előtt okmány hamisításért és csalásért.

Elnök: Szögyény István; bírák Mocsy József, Szűcs István; jegyző: Sárvári Lőrincz.

Közvádoló: Szabó Gábor, kir. alügyész. Vádlott: Vaszilko Ilona Kovács Lajosné.

Elnök felszólítja vádlott nőt, hogy adja elő vallomását. A fufangos asszony alig érthető tótos kiejtéssel előadta, hogy ő Bereznára való cseléd, a múlt évben Nyiregyháza vagy Bátorban (már nem tudja hol) a lutribá tett, és 8500 forintot nyert. A lutri czedulát tíz forintig zálogba tette s a pénzen Debreczenbe jöven, itt Katona Sándornéval megismerkedett, a ki őt állítólag nagyobb összegig megcsalta volna.

A tényállást Katona Sándor és neje szült. Tarczali Mária így adja elő. Vaszilko Ilona mult év elején a kis piaczen megszólítja Katona Sándorné, szül. Tarczali Mária asszonyt, s arra kéri utasítván őt, Debreczenben ismeretlen valami jó helyre. Katona Sándorné elküldte az idegen asszonyt a cseléd közevitőhöz s azután vagy két hétig nem is látta őt. Mintegy két hét után ismét találkoznak, s ekkor kérte Katona Sándornét, hogy adjon neki szállást, mert helyén tovább nem maradhat, mivel a nehéz munkát, nem bírja. A jó szívű asszony, miután meggyőződött hogy cseléd könyve is van, készpénzzel adott szállást Vaszilko Ilonának, ki aztán másnap elbeszélte, hogy ő Nagy-Kállóban a lutribá tett s 8500 frtot nyert. Hát hol a lutri czedula? volt a kérdés. A lutri czedula — felelte Vaszilko — Pesten van rokona Jesovics Péter kath. papnál, ki igen gazdag ember. Pár hét elmultával csakugyan érkezett levél a fővárosból, melyben Vaszilko Ilonát értesíti az ő pap rokona, hogy augusztus 15-ére jöjjön fel Pestre a mikor a nyerepénzt meg fogja kapni. A szállást adó család és a házeliek előtt gyanusnak tñnt fel ugyan a dolog, azonban a levél mégis alapnak látott arra, hogy Vaszilkonak továbbra is szállást, élelmezést és ruházatot adjanak. Nemsokára egy másik levél is érkezett Budapestről, ekkor már Katona Sándorné címzere, melyben értesíti őt a pap, hogy nála lakó rokonával Vaszilko Ilonával augusztus 15-ére jöjjenek fel mindketten Pestre, mivel a pénzt csak kettőjük kezébe fogja kifizetni; egyuttal szép ruhát is csináltasson Vaszilkonak, hogy az augusztusi ünnepélyen megjelenhessen. Az így felvezetett Katona Sándorné ennél fogva nagyszerű bevásárlásokat tett, Vaszilko Ilonának összesen 83 forint árá ruhát vásárolt sőt Katona Sándor uram 30 forint készpénzt is adott neki, s ezzel a 8500 forint felvételére vasuton elutaztak Budapestre s a kezepele uton az aranybányára szálltak.

Itt mindkét asszony szépen felöltözött, s elindultak keresni a kath. papot. Egész délután járták az utcákat, szegény Katona Sándorné egészen belefáradott, míg meg egy templomba mentek be. Itt Vaszilko imádkozni kezdett, s midőn Katonáné látta, hogy az imádkozás órákig tart, nógatta Vaszilkot, hogy menjenek már haza. Szállásukra terve, kissé tanácskoztak a dolog felett; egyszer csak észrevette Katona Sándorné, hogy Vaszilko Ilona eltűnt. Ekkor már világos lett az egész. Vaszilko ezalatt levelet íratott lakóival Katona Sándor uramnak, melyben értesíti, hogy a nyerepénzből már 2000 forintot megkaptak; minthogy azonban Budapestben a két darab ezerezt felváltani nem lehet, hát küldjön rögtön 50 forintot, az-

után pedig maga is üljön fel a vasutra, jöjjön Budapestre s hozzon magával kolbászt és két csirkét. Katona uram nem küldött 50 frtot, hanem vitte magával a pénzt, a kolbászt és a két csirkét is, gondolván, hogy ez utóbbival a kath. papnak akarnak kedveskedni. Felérkezve Budapestre, még pár napig tudta csalókatni Vaszilko Ilona az együgyű házaspárt; mutogatott nekik pénzt is ez idő alatt s csak később tñnt ki, hogy egy csomó papirt targonatott be abba a harmincz forintba, mit Katona uramtól Debreczenben kapott. Végre nyolczadnapra rájöttek a csalásra s az utcán egy rendőr által letartóztatták Vaszilko Ilonát.

A vizsgálatnál kitudt, hogy a Nagy-Bereznáról keltezt, s pecséttel el nem látott közési bizonyítvány (melyre a debreczeni kapitányi hivatal mégis kiadta a cselédkönyvet,) hamisított, s Vaszilko Ilona nem is odaváló. A nála talált 750 forintos kötelezvény szintén hamisítvány. Vádlott nő mindezzel szemben tagadásban marad, sőt magát állítja károsultnak. Közvádoló kéri Vaszilko Ilonát hamis magán okirathamisításban és csalásban bűnösnek kimondani s megfelelő börtönbüntetéssel sújítani. Azonkívül 183 frt kárnak megértésében s a rab-élelmezési költségekben elmarasztalni. A törvényszék vádlott nőt hamis magán okirat felhasználásért és csalásért öt évi börtönrre, 100 frt pénzbírságra, 183 frt kárnak, s a tartási költségeknek megtérítésére ítélte. Vádlott nő felebbeztést jelent be. Vádló megnyugszik az ítéletben. — Disznainak ura. Andirkó Gábornál adóban lefogaltak egy disznót. Vári Lajos végrehajtó a lefogalt állatot a közkerthe hajtatta s ott is hagyta néhány napig. Andirkó Gábor arra a gondolatra jött, hogy a végrehajtó nevében írott levéllel kikéri jószágát a kertgazdától. A gondolatot tett követte; irt egy czedulát, hogy a letartva levő sertést adja ki a felügyelő Andirkónak, mert ő — ugymond Andirkó a tárgyaláson — „ura ám a disznainak!” A felügyelő nem volt otthon, hanem csak a felesége, s így Andirkó még könnyebben vihette keresztül a csalást, melyért a helybeli m. k. e. f. törvényszék által a mai tárgyaláson két havi fogságra, 20 frt pénzbírságra, politikai jogainak egy évig fel függesztésére s a rabtartási költségek megtérítésére ítéltetett.

Falusi kislány. Szegénylős kis falusi leányt Kovács Juliánát vezette be a teremőr ki csinosan van felöltözve, hajában nemzeti színi szalagot visel s 18 évesnek mondja magát. Nem is gondolná az ember, hogy mi rejlik nála a báránybőr alatt: Rosz természet, lopási vágy. Bokor Jánosné mikipecsés lakoshoz, mint ismerőshez került s lakott is nála egy darabig. A jószívűséggel azzal halálta meg, hogy a ruhazsekrényt egy baltával feltesztve, asszonyának mindenféle ruháját mintegy 30- frt értékben, két liter szirt, 25 tojást, esernyőt stb. eltolvajolt. A tolvaj leány a lopott holmikkal Debreczenbe jött s azokat itt eladogatta. Szerencsétlenségére azonban a műveleten rajta vesztett s mult febhó 9-én a rendőrség által elfogottat. A lopást töredelmesen bevallotta s a mai tárgyalás alatt közönségre várta az ítéletet. A kir. törvényszék, tekintve vádlott fiatalágát, büntetlen előéletét, befogásától számítandó 9 havi börtönrre ítélte, az ítéletben mind a vádló, mint Kovács Juliánna megnyugodván, jogerőre emelkedett.

Lefejezés. Berlinben — mint onnan sürgönyzik — ma kora reggel lefejezték Conrad Ágostot, ki nejét és 4 gyermeket meggyilkolta. Vilmos császár, kihez az október 5-én elítelt kegyelmi kérvényt terjesztetett kijelentette, hogy az ötszörös gyilkosságra való tekintetből, az igazságszolgáltatásnak szabad utat enged. Conrad előtt, a ki sorsának elődétől tegnapig mit sem tudott, és az utóbbi időben irással töltötte idejét, tegnap délelőtt 11 órakor hirdették ki a császár határozatát. A lefejezés a Moabit nevű fogház udvarán mintegy negyven személy és az államügyész jelenlétében ment végbe. A halál a hóhér egyetlen felszecsapása után bekövetkezett; az egész eljárás, a lefejezett eltakarításával együtt alig tartott négy perczig.

A lembergi szocialista pör, mint lapunknak sürgönyzik, május 2-kán kezdődik.

Apró-cseprő.

Papa, neked ugyancsak vitéz embernek kell lenned, — szolt egy kis ju atyjához. — Miből gondolod jiam? — A péknél beszéltek az emberek a minap, hogy te ezernél több katonát öltél meg. — Én, jiam? Hiszen csak a húst szállítottam a hadsereg számára. — Igen, azok az emberek is azt beszéltek.

A viszhang.

(Coppée.) Igy kiáltottam egy napon: „Ha bánatom kitarhatom, Megenyhülend-e kebelem?” A viszhang azt felelte: „nem.” „Hogy élek, ha nyomor lep el — Mint holtakat a szemfedel — S ha bánat bennem egyre gyul?” A viszhang felelt: „egyedül!” „Ha sujt a sorsnak vaskeze — S szívem fellásad ellene, Nyugtot mi ad? vagy hol talál?” A viszhang így felelt: „hálál!”

Z. asszony jóval tuljárt a hatvanon, midőn 89 éves mamája felett vigasztalhatlan lőn.

Barátneje váltig vigasztalta, de hiában — Képeled csak, addig, míg ő élt. Legálább mondhattam, hogy anyám!... S ez édes tudat engem legalább is 20 évvel fiatalabbá tett!..

MAGIKUS PONTTALÁNY.

Table with 10 columns and 10 rows of dots representing a magic square. The title is 'Közli: F. N.' and the numbers 1-10 are placed above the columns.

- 1-1. Egy betű az a-b-c-ből. 2-2. Tagadó szócseka. 3-3. Az ember gyöngéd neve beosztása. 4-4. A katona ág rendszere. 5-5. Folyó a Duánál. 6-6. Felső-magyarországi tolyó. 7-7. Egykor háboru jele volt. 8-8. Írószer. 9-9. Egy iparág. 10-10. Egy betű az a-b-c-ből.

A középső sorok, szelvényben s hosszában egy nagy hazafi nevet adják. Megfejtők neveit közzöljük.

Megfejtés határideje apr. 21. A megfejtők közlül annak, kinek nevé sorsszáds utján kihuzzuk, érdekes könyvet adunk jutalmul.

Közgazdaság.

Tudósítás. (Apr. 11.) Időjárás: Többnyire enyhe, boros; néha eső.

Gabna árak. (Hivatalos árjegyzék a „Debreczen” részére.) 1883. Április 10. Az árak méter-mázsánkénti árak. Jeletetnek a felső, közép és alsó árak: buza: 9.20-9.10-9.00, kétszeres 7.90-7.80-7.70, rozs 6.40-6.30-6.20, árpa 6.20-6.10-6.00, zab 6.60-6.50-6.40 — tengeri 6.60-6.50-6.40, köles 6.80-6.70-6.60, egy zsák burgonya, 1.60 100 kiló szalonna 65.00-64.00-63.00, 100 kiló hajt 65.00-64.00-63.00.

Naptár. Csütörtök, april 12. Prot. Gyula kath. Gyula pk. Nap kél 5 ó. 18 p. Nyug. 6 ó. 44 p.

Napirend. Törvényszéki tárgyalás. Tiszasabályozó társulat közgyűlése.

Színház. Holnap, csütörtökön Váday Vilma k. a. jutalomjátékú bérlet-szünetben adatik: a „Három pár cipő” életkép 4 felvonásban.

Felölts szerkesztő: GÁSPÁR IMRE. Kiadó tulajdonos: KUTASI IMRE.

1883-iki friss töltésű szolyvai, polenai és luhi Erzsébet ásványvizek

diszesen kiállított üvegekben megrendelhetők: Munkácson és Nyiregyháza a központból. a főkraktárból.

MARSALKO KÁROLY, munkácsi urad. ásványvizek bérloje.

Lakváltoztatás.

Tisztelettel értesitem a nagyérdemű közönséget, hogy lakásomat a n.-csapó-utczáról hatvan-utca 1564-ik számú házukhoz tettem át.

Dr. DUSÓCZKY PÁL, orvos, sebész, tudor, szülész.

Advertisement for 'Tűzoltó felszerelések' (Firefighting equipment) by Kovácsolt vascsövek, Gőzkazán csövek, Kendertömlők, Geitner és Rauschnál, BUDAPEST, Sugár-ut 12. Mindennemű szerszámok.

Hivatalosan megvizsgált, teljesen ártalmatlan készítmény.
az arcbőr szépítésére és fentartására!

RAVISSANTE

Dr. LEJOSSE-től Párisban.

A női szépség fehér, gyengéd, tiszta arcbőrön alapszik.

Hölgyek, kiknek érdekükben van ezt fentartani, ápolni, a nap és lég behatásáról megóvni, ajánljuk ezen évtizedek óta legfőbbben ismert álta anosan kedvelt kitűnő arcbőrsempítő készítményt, mely a hölgyvilág pipere-asztalán nélkülözhetetlen és felülmulhatatlannak találhatott.

Az arcbőr ápolására és szépítésére legjobban megfelelő, tökéletesen ártalmatlan alkatrészekből összeállított bőrfinomító és bőrszépítő etárolító készítmény, (nem kendőző!) mely a hölgyvilág általános elismerésében és kitüntetésében részesült minden további dícs rőt nélkülöz.

Nagy eredeti üveg ára fehér dobozban 2 forint 50 kr., használati kis eredeti üveg ára rózsaszín dobozban 1 forint 50 kr.) utasítással.

SAVON RAVISSANTE Dr. LEJOSSE-től Párisban Gyengéd bárszony finom frissítő hatása miatt, melyet a bőrre gyakorol, ezen felette kellemes illatu szappan a legnagyobb elismerésben részesült és akik évtizedek óta kedvelik, bizonyítják, hogy felülmulhatlan, mert a bőr finomítására a legjobb tulajdonsággal bír.

Egy doboz ára 3 darabban 1 frt 35 kr., darabja 50 kr.

POUDRE RAVISSANTE Dr. LEJOSSE-től Párisban. A párisi és londoni hölgyvilág és a legtöbb művésznek legkedveltebb arczpora. Láthatatlan, igen jól tapad, és teljesen ártalmatlan. A kik ezek óta használják, megjegyződték, hogy a RAVISSANTE ARCPOR felülmulhatatlan, a bőrnek természetes üdöséget, frissiséget és egészséges, viruló kinézetet kölcsönöz.

Nagy doboz ára 1 frt, kisebb 60 kr., fehér vagy rózsaszín.

KREME RAVISSANTE Dr. LEJOSSE-től Párisban. Kipróbált készítmény, melynek — Jelekves előtti — használatánál az arcbőr és kezek bárszonyfinomnak, puhák és fehérek lesznek és maradnak. Bőrkiütések és minden bőrszény eltávolítatik. Veres orr és veres kezek természetes fehér színt kapnak; szával az arcbőr, nyak, kar, ajk és kezek finomítására s gondozására nélkülözhetlen.

Egy porcellán szelencze ára 1 frt 80 kr. és 1 forint.

DEBREGZEN: Göltl. N. és Dr. Rothschnek V. Emil urak gyógyszer-táráiban.

Fogfájást

azonnal és biztosan megszüntet a

RAVISSANTE SZÁJVIZ

Dr. LEJOSSE-től Párisban.

Felülmulhatatlan ezerszeresen kipróbált s legjobb hírnevű készítmény, valamint a beteg, ugy még egészséges fogak ápoló ára, épen tartására, teljes tisztítására és a fogus erősítésére. Naponta használatnál a fogus vérszára és a fogus odvasodását, a fogak romlását meggátolja és a legkínosabb fogfájást (1 évökánálnyi szájjal, 3 kamányi ivóvíz vegyülettel) egy vagy kétszeri öblítés után tökéletesen megszünteti s így feleslegessé teszi a fogak kihúzását. — Fejőttek és gyermekek egyaránt használják legjobb sikerrel és maholnap egy családnál sem fog e kitűnő szer hiányozni.

1 eredeti üveg ára 1 forint.

RAVISSANTE-FOGPASZTA

Dr. LEJOSSE-től Párisban.

I egjobb, legfinomabb és teljesen ártalmatlan alkatrészekből — legnagyobb gondalóval összeállított, — készítmény, mely gyöngén habzik, üdítő, rothadás-ellenes és mint erősítő, a fogakat folytonos vakító feheren tartó szer felülmulhatatlan.

Eddig nem létezik oly száj- és fogtisztító szer, mely oly előnyöket öszponostana magában, mint a Dr. LEJOSSE által feltalált RAVISSANTE-különlegességek, melyek mindennapi használatnál ily hasonlíthatlan jó eredményt biztosítanak a fogak szépségére és fentartására néve, mint a RAVISSANTE-készítmények, melyek a fogakat megerősítik, megszüntetik és megakályozzák a fogfájást s a fogus vérszára, valamint a fogakra oly káros fogkö lerakódást és a száznak a legkellemesebb frissiséget és üdöséget kölcsönzik.

Egy porcellán szelencze Ravissante-fogpaszta ára 1 frt.

Felülmulhatlan és teljesen ártalmatlan a

RAVISSANTE-FOGPOR

mely a fogakat hófehérre tisztítja, odvasodástól és bűzödéstől megóvja, a fogak természetes színüket és fényüket megtartja és sem vegyileg, sem erőtlenül nem lesznek megáradva.

Egy doboz ára 50 kr.

Budapesten nagyban és kicsinyben valódi minőségben kaphatók és levelileg postafordultával megrendelhetők a központi fóráktárban:

SVARC FRIDERIKA illatszertárban

városházlér 9. sz. a.

RAKTÁR: Török József ur gyógyszer-tárában és a legtöbb vidéki gyógyszer-tárában.

Kitűnő, általánosan elismert készítmények a hajkihullása s őszülése ellen

Dr. LEJOSSE-től Párisban.

RAVISSANTE HAJKENŐCS mely a hajat szépití és ápolja, a hajtalajt megerősíti, a korpá képződését meggátolja, a haj kihullását megakályozza, annak természetes fényt és hullámos alakot kölcsönöz és a legkésőbb korig védi a megőszülés ellen. Egy tégyel ára 1 frt.

RAVISSANTE HAJ-ÁPOLÓ OLAJ. Legjobb ővszer a haj őszülése és kihullása ellen, mely a korpaképződést meggátolja, a beteg hajat új életre hozza és a haj növést bámulatosan előmozdítja. Ajánlható azoknak, akik hajkenőcs helyett hajolajat használnak. Egy üveg ára 1 frt.

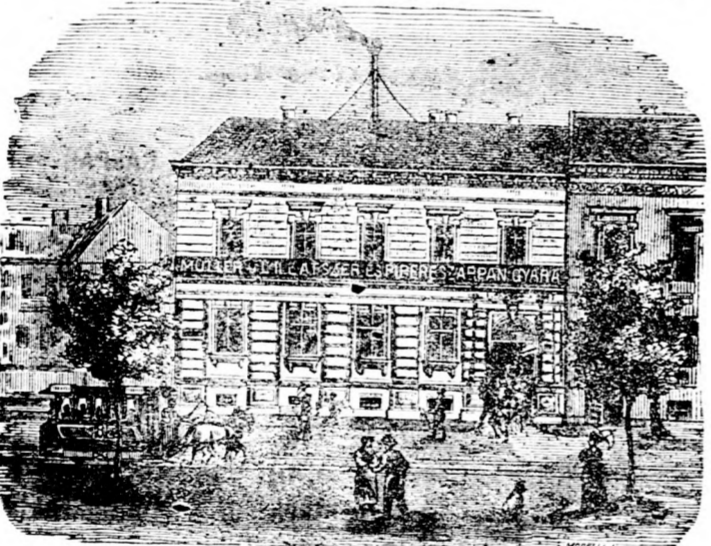
RAVISSANTE HAJ-ESSENTIA kitűnő hatással bír a hajtalajt tisztítására, mely a hajkorpa képződését és a haj kihullását meggátolja; igen kedvelt fejmosó szer, mely jótékony és csodás hatást eszközöl a fejbőrre. Egy üveg ára 1 frt 20 kr.

Ezen készítmények hatása csodálatos!

A kinek érdekében van a hajatát megtartani és a kopaszodástól megőrizve lenni, nem ajánljuk eléggé a RAVISSANTE hajszesz használatát a RAVISSANTE hajkenőccsel vagy a RAVISSANTE hajolajjal. Évtizedek óta a legnagyobb elismerésben részesülnek hölgyeknél és férfiaknál és jó, tökéletesen kielégítő tulajdonságaik miatt évről-évre nagyobb kelendőségnek örendenek.

Budapesten nagyban és kicsinyben mindig friss és valódi minőségben kaphatók és levelileg postafordultával megrendelhetők a központi fóráktárban:

SVARC FRIDERIKA illatszertárban a „virágkoszárhoz“ városházlér 9. sz., valamint **TÖRÖK JÓZSEF** ur gyógyszer-tárában király-nt. 12. sz.

MÜLLER J. L.

ILLATSZER- ÉS PIPERE-SZAPPAN-GYÁROS BUDAPEST.

Gyár: VII. Rottenbiller-utca 36. sz. a., saját ház.

Raktár: IV. Koronaherezeg-utca 2. sz. a., „Virágkirályhoz“.

Ajánlom saját gyártmányú illatszerimeit és pipere-szappanaimat ugy nagyban eladásra, mint a t. fogyasztó közönségnek posta útjáni rendelésre. — Az általam készített:

Müller J. L.-féle családi szappan.

Dr. GEBHARDT LAJOS egyetem tanár és Rökus-kórházi igazgató ur által nekem kiadott bizonyítvány szerint, a finom szappan fogalmának és minden ahhoz kötött követelményeknek tökéletesen megfelel s a bőrnek légszársát és üdöséget idézi elő. Darabja 35 kr., 3 darab dobozban 1 frt.

Carbol-szappan.

Dr. Leinhossek Josef kir. tanácsos és nagy. kir. egyet. tanár ur nekem kiadott bizonyítványa szerint kitűnő orszor ragályos betegségek ellen és fertőzésmentes hatású s a bőrkárosítást elavóítja. — Darabja 40 kr., 3 drb dobozban 1 frt 10 kr.

Poudre de Serail.

Legfinomabb arczpor. BLAHA LUJZA (báró Splényins) 6 méltóságos kedvelt arczpora és általa a következő sorokkal tüntetett ki:

Tüntetett Müller J. L. illatszeres urak Budapestén. A Poudre de Serail, melyet én feltalált, valóban kitűnő és nemében páratlan, mert nem csak az arcon láthatatlan és tartós, de egész arcomra rendszer használatnál ártalmatlansága által az arczra oly különös jótékony hatást gyakorol, a minőt még eddig semmiféle arczpornál nem tapasztaltam, mely kiváló tulajdonságait jövöben mint kedvenc arczporomat kitüntetőleg fogom használni és meg vagyok győződve, hogy felülmulhatatlan jóságait általam díszesretek fog örvendeni.

Tisztelettel BLAHA LUJZA.

A Poudre de Serail fehér, rózsás és sárga színben kapható. Egy doboz ára 60 kr. és 1 frt.

Minden írt fel nem említett pipere- és illatszer, valamint mindennemű pipere-eszköz nálam vagy válszerűben kapható.

Postai megrendelések utánvételrel pontosan teljesíttetnek. Arjegyüket kívánatra bérmentve küldök.

Minden cikk ezen bejegyzett védjeggyel van ellátva, valódiságát és bizonyítva. Fentebbi gyártmányok részben az alábbi bejegyzett cézénél kaphatók:

Debreczenben: Mihalovits István, Göltl Nándor, Dr. Rothschnek V. Emil, Szepesi és Kerekes uraknál.

„MARGIT“

gyógyforrás.

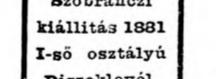
Béni világtkiállítás

Érdem-érem.

Triestri kiállítás

Érdem-érem.

Szobránczi kiállítás 1881

I-ös osztályú

Disszoklevél.

Hazánk ezen, vegyi összetételénél fogva nevezetes gyógyvizét a **lélegzési, emésztési szervek idült huratos bántalmainál, torok-, gége-, légző- és hörgbetegségekben** kiváló sikerrel használják: Budapesten **Dr. Kőrösi Frigyes, Dr. Gebhardt Lajos, Dr. Navratil Imre, Dr. Poór Imre, Dr. Kétyl Károly, Dr. Barbás József.** — Bécsben **Dr. Bamberger Henrik, Dr. Duschek** egyetemi tanár és kózkórházi főorvos urak. — Ezen tekintélyek nyilatkozatai szerint a **Margit-forrás** nemcsak méltó versenytársa a **Seltersi, — Gleichenbergi, — Gieshübl, — Radeini, — Vichyi, — Emsi** s hason összetételű vizeknek, hanem **gyógyhatásban azokat több tekintetben felül is mulja. — A mellbetegek klimatikus gyógyintézetében, különösen az általánosan ismert és ma leglátogatottabb klimatikus gyógyintézet GÖRBERSDORFban a Margit-forrás otthonossá vált.**

Szándékos félrevezetések elkerülése tekintetéből kéretik a tekintetes orvosi kar, ugy a t. cz. közönség, hogy az eddig használt „Luh“ név mellőzésevel ezentul csak a „Margit-forrás“ elnevezést használni sziveskedjenek.

Borral használva a legegészségesebb és legkellemesebb ital.

KIZARÓLAGOS FÓRAKTÁR:

ÉDESKÜTY L.

magyar kir. udv. ásványviz-szállítóhál

BUDAPESTEN, ERZSÉBET-TÉR.

Herlandi

KÖTŐ és SPULNI

Kötő czérna gyári-jegyje.

CZÉRNA.

Spulni czérna gyári-jegyje.

A bécsi és párisi világtkiállításnál a legnagyobb díjakkal kitüntetve. Általánosan kedvelt kitűnő minőségénél fogva és kapható az osztrák-magyar birodalom minden kis és nagy kereskedésében.

ismert készítmények
őszülése ellen
Párisban.

Legjobb óvszer a haj
őszülése és kihullása el-
len. A beteg haját új életre
megeleveníti. Ajánlatos azoknak,
aknak. Egy üveg ára 1 frt.

hatással bír a hajtalaj
szítására, mely a hajkorpa
igen kedvelt fejmosó szer,
szel a fejborra. Egy üveg ára

ása csodálatos!

megtartani és a kopaszok-
ra elegendő a RAVISSANTE
kezesével vagy a RAVIS-
sante elismerésben része-
sítésen kielégítő tulajdon-
ságnak orvondék.

mindig friss és valódi mi-
luttával megrendelhető a

ragkosárhoz.* városbátér
szertárban király-ut. 12. sz.

66

gyógyvizet a lélegzési,
almánál, torok-, gége-,
ak: Budapestben Dr. Ko-
Navratil Imre, Dr.
bás József. — Bécsben
temi tanár és közkórházi
Margit-forrás nem-
nichenbergi. — Gies-
son összetétele vízeknek.
ben felül is mulja.
zeteiben, különösen az
tikus gyógyintézet
vált.

tekintetből kéretik
közönség, hogy az
szél ezentúl csak a
lni sziveskedjenek.

legkellemesebb ital.

AR:

L.

allítóval

IT-TER.

Spulni czerna
gyári-jege.

bb díjakkal ki-
és kapható az
edésében.

Melléklet a „DEBRECZEN” 71-ik számához.

Hegedüs László, Mocsáry Lajos, Thaly Kálmán és Kiss Albert országgyűlési képviselők beszédei az 1883 évi április hó 9-kén tartott országgyűlésen.

Hegedüs László: T. ház! A törvény-
vaslat ezen 22. §-a és a 24. §. ide vonatkozó
pontjai azok, melyek körül az általános tár-
gyalásnál is úgy a védelem, mint a támadás,
legerősebb volt. A kulturhareknak mondhatni
egy bizonyos neme folyik, ha nem egészen oly
értelemben, mint Belgiumban és Franciaor-
szágban, de mégis bizonyos tekintetben ahhoz
hasonló. Mert ha nem mondatott is ki határo-
zottan, hogy a nevelés és oktatás ügye állami-
vá tétessék, de egyesek erősen hangsúlyozták,
hogy a közoktatásügy minden szála a kor-
mány kezében összpontosítsanak, mégpedig
nem csak azon iskolákra nézve, melyek a kor-
mány közvetlen vezetése és ellenőrzése alatt
állanak, hanem azokra nézve is, melyeknek ön-
kormányzati szabadságát és jogát a törvény
biztosítja. A magyar állam nevében követelték
azt, hogy ennek magasabb érdeke előtt hát-
terbe vonuljon a felekezeti érdek és hogy a
főfelügyeletnek egész mértéke legyen meg a
kormány kezében, mely szükséges arra, hogy
a magyar közművelődés érdekét minden irány-
ban megvédelmezze és különösen szigorú el-
lenőrzést gyakorolhasson azon erettségű vizs-
gák felett, melyek a közép iskolákban tartat-
nak, mert épen ezekről lehet leginkább meg-
tudni azt, hogy valamely iskola megfelel-e ma-
ga feladatának, vagy nem, és ha nem bír, ak-
kor sokkal jobb, hogy ha az létezés megszűnt.
Ily értelemben nyilatkoztak egyesek. Azt gon-
dolhatná az ember, hogy már ma az ország-
nak talán többé nincs is szüksége azon fele-
kezetekre, melyek közül egyesek századokon
keresztül szolgálták már híven a kultúra ügyé-
nek s meghozták az ma is meghozzák a tan-
ügynek azon áldozatot, a melyet különben az
államnak kellene viselni. Azt gondolhatná az
ember, hogy talán már a felekezeti hatóság-
oknak sem erejük, sem képességek nincsen
arra, hogy teljesítsék továbbra is azon missi-
ót, melyet egykor magukra vállaltak s iskolá-
ikat kellő színvonalra felemeljék, s azon meg-
tartás, melyet úgy a tudomány, mint a köz-
művelődés érdeke megkíván.

Mondhatni: a mór megtette kötelességét,
a mór elmehet. Valóban a közelmúltban mon-
dhatni mintegy divattá lett ezen felekezeti is-
koláknak ócsárlása, (közbeszólások a szélső-
balról: Az előadó!) közkeze, közzsajon forog
az, hogy ezen iskolákban nincs meg a kellő
szigorú és felügyelet, hogy a vizsgáknál által-
ában és különösen az erettségű vizsgáknál elné-
zés, kedvezés és protectio rendszere divik. És
az „ócsárlás” szó körül-belől a minisztérium
kebeléből indult ki, mikor azon hírhedt tiz-
pont napvilágot látott, és azután számosan is-
mételtek sokszor oly szenvedélyvel, mint ha
azt akarnák kimutatni, hogy: „calumniare
audacter semper aliquid haeretic.” (Igaz! Ugy
van! a szélső baloldalon.)

Legközelebb is a törvényjavaslathoz ál-
talanos tárgyalásánál voltak egyes t. képviselők,
a kik elismerték ugyan, hogy ezen fele-
kezeti iskolák közt is vannak jelesek, de ki-
mondották némelyek nyíltan, mások leplezett
séggel, hogy vannak oly intézetek is, melyek
nem felelnek meg feladatuknak, melyek nem
adják meg az általános műveltséget és nem ké-
pesítik az ifjút arra, hogy a felsőbb iskolai
oktatásra átmenjen, és azt mondják, hogy
éppen ezen iskoláknál szükséges, hogy az eret-
tségű vizsgákra az állam legszigorúbb ellenő-
rzést és felügyeletet gyakoroljon, mert mint egy
t. képviselő ur magát kifejezte, ezen közép is-
kolából kerülnek ki azon emberek, a kik pe-
csétes igénylevelet hoznak ki magukkal a mi-
velt ember nevére, de ezen névnek nem bírnak
megfelelni, és ha az életben nem boldo-
gulhatnak, vagy elzúlnak, magát az államot
és a társadalmat vádolják.

Hát t. ház, ez megeshetett és megeshet-
tik, de az is bizonyos, hogy sokszor épen azok-
ból telnek ki ezen elzúllott existenciák, a kik-
ből az iskolákban egykor lumen mundit jöven-
döltek. És azt is állíthatjuk, hogy a közép-
iskola határánál az ifjú embernek fejlődési ké-
pesége teljességgel nincs meg bezárva és az
iskolákban kapott bizonyítványokból nem lehet
az ő egész életpályájára következtetést von-
ni. (Helyeslés a szélső baloldalon.)

Hát t. ház, mit mondjunk azon csodálat-
os gyanúsításra, melyet szintén az általános
tárgyaláskor egy képviselő ur állított, t. i. ha
azon reform, melyet én és Herman barátom
követelünk, megvalósíthatnánk, épen magok ezen
felekezeti iskolák fogynának az ellen legelkeser-
dettebb harcot folytatni, és pedig azért,
mert a 30 év óta általunk oly sokszor ócsá-
rolt Thun-rendszerbe annyira beleélték magukat,
hogy annak kálmeleiből kiszabadulni és
új tanrendszerhez alkalmazkodni, nekik föl-
tér nehezen esik.

Az elfogultságnak és tájékozatlanságnak
minő mérvé kívántatik ahhoz, hogy valaki ilyet
álthasson? Igaz, hogy ellenszenvvel fogadták
a Thun rendszert, de nem azért, mintha a régi
gymnasiumi rendszer ellenében magasabb

állást nem foglalt volna el tudomány tekintet-
ében, hanem azért, mert azon rendszert egy
absolut hatalom ostromlotta rájuk, és mert tüz-
zel-vassal germanizálni akart. (Igaz! Ugy van!
a szélső baloldalon.) De már 1860-ban kimond-
ták a restitutiót in integrumot és pedig nem
csak egyházi, hanem iskolai tekintetben is és
megkezdtek egyrészt a népiskolák, és más-
részt a közép és felsőbb iskolák reformját;
új tanrendszert készítettek és léptettek életbe,
ugy, hogy elmondhatni, hogy ezen felekezetek
az államot igen nagy mérvben megelőzték. —
(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)

En t. ház, mind ezeket nem azért mon-
dottam el, mint ha állítanám, hogy ezen isko-
lák tökéletesek; de azon iskolák sem dicsé-
kedhetnek gondolom abszolút tökéletességgel,
melyek az állam közvetlen vezetése és intéz-
kedése alatt állanak. (Igaz! Ugy van! a szélső
baloldalon.) Ha amazokban vannak hiányok
és fogyatkozások, bizony ezekben is vannak;
ha amott az erettségű vizsgáknál elnézés és
protectio gyakoroltatik, bizony itt is gyakorol-
tatott, mégpedig itt körül-belől nagyobb tere
volt, tehát azt mondhatjuk, hogy peccator intra
et extra morus; pedig azon iskoláknak főfel-
ügyelője maga a miniszter, a ki különben csak
annyt tudhat, a mennyit neki előterjesztenek,
a közvetlen ellenőr ezen iskolákban a kineve-
zett állandó igazgató, kinek, mint a miniszter
ur mondja, kötelessége a tanárokat dressiroz-
ni, disciplinát tartani és tegyük hozzá, hogy a
tanárokról titkos minősítést készíteni. Az igaz-
gató felett áll a tankerületi főigazgató, a ki,
mint egy jeles tanár igen elmesen mondta,
nagyaságos ur, a kinek tudománya eo ipso több,
mint minden igazgatónak és tanárnak együtt.
Ha a tankerületi főigazgatónak szemüvege
igazgató, akkor ő a miniszternek a szeme, —
de hogyha ezen szem hibás, vagy épen egyip-
tomi szembetegségben szenved, a tanulás csak
az, hogy a felügyeletnek ezen hierarchiai fo-
kozata mellett megeshetnek, hogy egyik vagy
másik tanítványban vannak hibák, hogy egyik
vagy másik tanítványban szabálytalanságok,
rendetlenségek történhetnek.

Az igen t. közoktatási miniszter ur a fő-
felügyeletnek sulypontját szintén az erettségű
vizsgákra helyezi, mert az az átmenet a felsőbb
szakoktatásra, egyszerűen most már a tör-
vény értelmében qualificatio bizonyos hivata-
lokra, tisztviselőségekre. És azt mondja, ha azt
akarják, hogy a kormány ellenőrzési hatá-
lma valóság legyen, akkor az csak azon formá-
ban történhet meg, a mint ezen 22. és 24.
§-okban fel van állítva, és midőn most a kor-
mány és a törvényhozás akarják a főfelügye-
letnek jogkörét szabályozni, csak azt a felada-
tot teljesítik, a mit rájuk örökségképpen a múlt
hagyott. Mert a mint a miniszter ur mondja,
az 1791. XXII. t. cz. alkotói böles férfiak vol-
tak, de nem voltak gyakorlati status férfiak;
mert csak az elvet állították fel, de annak
formuláját a jövőre bízták. Hogy ez csak
azért történt volna így, mert ezen férfiak nem
voltak statusférfiak, ezt kétségbe vonom; hi-
szen a főfelügyeletnek joga szóba sem jött azon
javaslathoz, melyet akkor a rendek a kerületi
ülésben elfogadtak, nem jött szóba az első ki-
rályi leirathoz sem, hanem belesúszott a má-
sodikba, és mondhatni, hogy idegen kez.
idegen befolyás által. De ha nem volt is a főfel-
ügyelet jogköre formulázva, de megszabta an-
nak módját a folytonos gyakorlat, a mely a mi
törvényeink szerint törvény erővel bír. (Ugy
van! a szélső baloldalon.) És ezen gyakorlat
és mód, egészen különbözik attól, a mit a 22.
és 24. §-okban látunk. Ami azokban foglaltatik,
az többé nem állami felügyelet, az a kor-
málynak közvetlen beavatkozása az önkor-
mányzat jogkörébe (Helyeslés a szélső bal-
oldalon.) Azon pontozatok, melyek itt a mi-
nisteri biztosság jogköré meg van határozva,
az a főfelügyelet és önkormányzati jogkörnek
csodálatos összezavarása. És miképpen kelet-
keztek ezen pontozatok? Az eredeti törvény-
javaslathoz, melyet a miniszter ur kezdetben
a házhoz benyújtott, csak annyi volt, hogy a
tankerületi főigazgató, vagy a miniszter meg-
bizottja, az erettségű vizsgálaton jelen lesz,
hogy a miniszter az erettségű vizsga szabály-
szerű lefolyásáról magának közvetlen tudomást
szerezzen. Már a módosított javaslathoz belejött
ezen passus, hogy a miniszteri biztosság az eret-
tségű vizsgáról szóló bizonyítványt aláírja, a he-
lyett, hogy ez, a mint egyesek a közoktatási
biztóságban kérték, kihagyatott volna, és in-
kább az eredeti törvényjavaslathoz szövegbe állí-
tott volna vissza. Ezen törvényjavaslathoz be-
iktattattak ezen pontozatok, és pedig valóban
csodálatosan. Elmondhatjuk, hogy ha ezek nem
jötték volna oda, az általános vitaközásnak az
éle nagy részben el lett volna véve, és mi is
azon eredeti törvényjavaslattal szemben egé-
szen más állást foglaltunk volna el. (Ugy van!
a szélső bal oldalon.)

Ekképpen mi, ismervén ezen pontozatok
genezését mi ezeknek nem csak a betűit néz-
zük, hanem igenis azoknak irányzatát és jelle-
gét is, s azoknak egész irányzata centralisti-
cus, jellege túlságosan rendőri. (Ugy van! a
szélső baloldalon.) Mi is ohajtjuk, hogy a ma-
gyar állam legyen erős, de nem vagyunk haj-
landók az állam mindenhatóságának egy a tár-
sadalmai és egyéni szabadságot, mint önkor-
mányzat jogát, feláldozni. Azt is ohajtjuk, hogy
a kormány legyen erős, de nem vagyunk bar-
rátai annak a rideg centralizációnak, mely mind-
ent a kormány kezébe akarja letenni, és a
mely a gondviselés szerepét akarja magára
vállalni. Mi az önkormányzat jogának vagyunk
védői és barátai minden tere; ugyanazért mi
nem tartozhatunk azok közé, a kikről egyik
jeles történészünk, megvallom egy kicsit erő-
sen és hidegen, de mégis igen jól találoan azt
írta: A mitől ma sokan megittasodtak, az az
állam mindenhatóságának a bora. (Tetszés a
szélső baloldalon.)

De vizsgáljuk közelebbről t. ház, ezen
pontozatokat, melyek a 22 és 24 § ban fog-
laltatik, a gyanuuk a színe ömlik el. A vizs-
gálati szabályokat a közoktatási miniszter ur
állapítja meg tehát, magának tulajdonítja azon
jogot, a melyet eddig a felekezeti hatóságok
gyakoroltak. (Ugy van! a szélsőbaloldalon) és
abban keresi a garantált, hogy ezen vizsgálati
szabályok neki tudomás és ellenőrzés végett
beterjesztessenek. A miniszteri megbizottnak
kötelessége felügyelni, hogy a törvény és a
miniszter által megállapított vizsgálati szabá-
lyok megtartassanak. E végül megtekinthető az
erettségű vizsgálatra szolgáló írásbeli dolgoza-
tokat, részt vesz a vizsgáló testületbe mind
az írásbeli, mind a szóbeli vizsgálat eredmé-
nye fölött tartandó tanácskozásában, tehát ő
mintegy ellenőrző szerepet visel, úgy lép fel
unt ellenőr, nehogy a vizsgáló biztosság és
tanári kar valami elnézést, kedvezést, vagy
protectiót gyakorolhasson, szabálytalanságot
vagy törvénytelleneséget csinálhasson. Kérdem,
már most, nem sértheti-e ez azok nézetét, kik
az ifjút nem egyedül azon feleletekből akarják
megítélni, melyeket ő az erettségű vizsgán ad,
hanem egész iskolai pályáját akarják mérleg-
be vetni?

Nem sértheti e az önértetét már csak a
gondolat is, hogy egy embernek a véleménye sok-
szor nagyobb sulyal bírjon épen a tanárok
összeségének véleményénél? És kérdem: nem
támaszthat e az köztünk eurldósákokat és félre-
értéseket? (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)
Továbbá a miniszteri biztosság jelen van a
szóbeli vizsgálaton és joga van minden tárgy-
ból minden tanulóhoz kérdést intézni. Hát ezt
teheti, hanem bizony ezen megbízás nem oly
egyszerű, mint a milyennek látszik, ha tekint-
jük azon tantárgyaknak számát és azok ter-
mészetét, melyek az erettségű vizsgálatra fel-
vételnek. (Ugy van! a szélső baloldalon.)
Mert azt hiszem, hogy a kinevezéssel még a
mindtudás nem jár együtt.

De eltekintve ettől, nem fog-e ez az
ifjakra zavaró hatással lenni, a kik még nem
bírnak azon önállósággal, hogy egy idegen
ember által tett kérdések könnyen zavarba
ne hozhassák. És ha a miniszteri biztosság szak-
ember, nem fogja-e inkább a szakképzettsé-
get tekinteni, mint azon általános műveltségi
szempontot tartani szem előtt, melyet az
erettségű vizsgánál szem előtt tartani kell.
(Ugy van! a szélsőbalon.)

S ezeket t. ház, nem én mondom, ha-
nem az első kérdést a miniszter ur tette fel
egy régebbi törvényjavaslathoz indoklásában,
a másik pedig azon szaktanácsban fordult elő,
melyet a közoktatási biztosság a törvény-
javaslathoz tártott a szakemberekkel.

A miniszteri megbizott továbbá aláírja
az erettségű bizonyítványokat, melyek ez által
államérvényesekké lesznek. Kérdem, vajjon
nem egyenes tagadása-e ez az iskola nyilvá-
nossági jogának, és a mi ebből foly, a bizo-
nyítványok érvényességének, melyet még soha
törvényes kormány kétségbe nem vont.

Vége pedig megtagadhatja a bizonyít-
ványok aláírását, és így közvetlenül felfüg-
gesztheti azon bizonyítványok kiadását, ha t.
i. az veszi észre, hogy a törvény intézkedé-
sei vagy a vizsgálati szabályok megsértettek.
Tehát nem azok sulytatnak, kik netán szabály-
talanságot, törvénytelleneséget követtek el, ha-
nem az ifjak és követte azok szülői. S a
helyett, hogy a kormány ily esetben a feleke-
zeti főhatóságokat felhívna, hogy ilyekkezze-
nek az ily visszaéléseket jövőre elhárítani,
megeshetnek, hogy egy esetleges megsértése
által egy törvényes intézkedésnek, az egész
iskola reputációja megingattatik.

Ha tekintem azon módosításokat, me-
lyeket Zsilinszky Mihály t. képviselőtársam
benyújtott, azokban igaz, hogy bizonyos javi-
tásokat látok. Nevezetesen, ha nem szükséges
a miniszteri biztosság aláírása arra, hogy a bizo-
nyítvány államérvényes legyen, elismerem, hogy
ez lényeges javítás, és ha a miniszteri biztosság
közvetlenül nem függesztheti fel a bizonyít-

ványok kiadását, ez is változtatás. De enge-
delmet kérek, ezt már nem úgy nézem, mint
lényegest, hanem mint formai változtatást.
(Helyeslés a szélső baloldalon.) Mert végre is
annak a miniszteri biztosság véleményére
és relatiójára fog függöben maradni a bizo-
nyítvány kiadása, míg a felekezeti hatóság
jobbra vagy balra nem intézkedik.

Ha csak e kettő közt kellene választá-
nom, hogy az ered ti szöveget vagy a módo-
sítottat fogadom-e el, mindenesetre a módosi-
tottnak adnék előnyt. De nem látom kellőleg
megvonva a határt a főfelügyeleti jog és az
önkormányzat közt. Ugyanazért én sem az
eredetit, sem a módosítottat nem fogadom el.
(Helyeslés a szélső baloldalon.) Lehet, hogy
vannak sokan, kik ezt felekezeti elfogultsá-
gnak, vagy mint a t. miniszter ur, felekezeti
dacznak fogják mondani, mely mindig félté-
keny az államkormány irányában, mintha most
is az ellenreformatóriót lehetne félni.

En t. ház, már más alkalommal is el-
mondtam és most is elmondom, hogy én a
legradikálisabb álláspontot kész vagyok elfo-
gadni, mihelyt a kormány azon térére lép, hogy
a nevelés és oktatás ügye államivá tétessék.
De míg a kormány azon álláspontot foglalja
el, melyet ezen törvényjavaslattal által elfo-
glalt, hogy t. i. ő csak létező intézésekkel
számol, a melyek egy tekintélyes részének
önkormányzati joga törvény által van bizo-
sítva, addig én ezen törvényjavaslattal más
szempontból nem bírom megítélni.

Lehet, hogy én s a kik velem egy néze-
ten vannak, most ezen utolsó órában úgy ál-
lunk itt, mint valami élő tiltakozás, de ne-
künk lelkiismeretünk parancsolja, hogy meg-
győződésünket leplez-tlenül és határozottan
kimondjuk, és mi bátran hivatkozunk az 1791.
26. t. cz.-re, a mely még élő törvény, sőt
kimondom, hogy az szükséges volna reá, bár-
ran hivatkozhatnánk a békekötésekre is, mert
azok minlannyszor törvénybe iktattattak. Je-
lesül a bécsi békekötés pontjai az 1808. k. e.
törvénybe iktattattak be és kihagyott azon
záradék „absque tamen pra-judicio romano
catholice religionis.” És végkép ugyanazért
én nem tudtam megírni és most sem í-
rtem, hogy Michl Jak-b t. képviselőtársam
ezen záradékra miképp hivatkozhatott mások-
kal szemben, mint alaptörvényre. Egyébiránt
én az ő meggyőződését nem zavarom.

Azt nem mondhatja senki t. képviselő-
ház, hogy ezen felekezetek, a melyekről én
szólok és azoknak hatóságai kétségbe vonták
volna az állam felügyeletének jogosultságát,
a mint azt a törvény és a gyakorlat meg-
szabja. Mindenkor készek voltak, készek most
is és a jövőben is készek lesznek mind-
azon adatokat híven szolgáltatni, a melyek
ezen törvényjavaslattal 47. §-ában elő vannak
számlálva, és ezek oly részletes, kimerítő
adatok, hogy ezekből a miniszter sokkal tisz-
tább képet alkothat magának ezen iskolák
egy külső berendezésére, mint szellemi álla-
potára vonatkozólag, mint azon relatióból,
melyet a miniszteri megbizott egyszerű vagy
kétszeri látogatás után tehet a miniszternek.
Ha ezekből arról győződnék meg a miniszter,
hogy az iskolák nem felelnek meg feladatuk-
nak, nem állnak a kellő színvonalon, hogy
gyaroltságai, hiányai vannak, nemcsak joga,
de kötelessége is a kormánynak felszólítani
az illető felekezet hatóságát, hogy ilyek-
kezzen ezen a bajon segíteni, mert kimondom,
hogy e tekintetben az autonomia semmi fele-
kezetet nem véd, a mi iskoláink nyilvánosak,
oda a miniszteriumnak is joga van betekin-
teni és nem lehet feltenni, hogy a felekeze-
tek ezt megtagadják, ne ilyekkezzenek isko-
láikat javítani, tökéletesíteni, hiszen e mel-
lett kezessédek egész multuk, mostani reju-
vatiójuk, becsületük és jövődjük egész ér-
teke. Hiszen ezen felekezetek sohasem szün-
tek meg századokon át iskoláikat reformálni.
(Ugy van! a szélső baloldalon.) Hasonlitsuk
csak össze a jelen állapotot a század elején
uralkodott állapottal, vagy csak a 48-iki álla-
pottal is, óriási különbséget fogunk látni. Hi-
szen ezek az iskolák oly szoros összeköté-
tésben vannak egymással, hogy lehetlenség,
hogy a mi jó van egy helyen, azt a másik ne
ilyekkezzen elfogadni, ne törekedjenek egy-
sége már csak azért is, hogy az ifjaknak az
egyik intézetből a másikba való átmenetele
lehetlenné ne tétessék. (Ugy van! a szélső
baloldalon.)

De egy ellen kénytelenek vagyunk ellen-
mondani, nevezetesen annak, hogy vannak
egyed-ely intézetek, melyek hazafi-ág tekintet-
ében nem megbízhatók, a hol attól lehet
félni, hogy ott államellenes ilyelmek fognak
történni, hogy ezekkel minket solidaritásba
tegyenek, ezt határozottan visszautasítjuk,
mert ezt nem érdemeljük meg mi, kikhez a
gyauusításnak még csak árnyéka sem fér.
(Helyeslés.) Az ily intézetek nem élhetnek

De egy ellen kénytelenek vagyunk ellen-
mondani, nevezetesen annak, hogy vannak
egyed-ely intézetek, melyek hazafi-ág tekintet-
ében nem megbízhatók, a hol attól lehet
félni, hogy ott államellenes ilyelmek fognak
történni, hogy ezekkel minket solidaritásba
tegyenek, ezt határozottan visszautasítjuk,
mert ezt nem érdemeljük meg mi, kikhez a
gyauusításnak még csak árnyéka sem fér.
(Helyeslés.) Az ily intézetek nem élhetnek

De egy ellen kénytelenek vagyunk ellen-
mondani, nevezetesen annak, hogy vannak
egyed-ely intézetek, melyek hazafi-ág tekintet-
ében nem megbízhatók, a hol attól lehet
félni, hogy ott államellenes ilyelmek fognak
történni, hogy ezekkel minket solidaritásba
tegyenek, ezt határozottan visszautasítjuk,
mert ezt nem érdemeljük meg mi, kikhez a
gyauusításnak még csak árnyéka sem fér.
(Helyeslés.) Az ily intézetek nem élhetnek

De egy ellen kénytelenek vagyunk ellen-
mondani, nevezetesen annak, hogy vannak
egyed-ely intézetek, melyek hazafi-ág tekintet-
ében nem megbízhatók, a hol attól lehet
félni, hogy ott államellenes ilyelmek fognak
történni, hogy ezekkel minket solidaritásba
tegyenek, ezt határozottan visszautasítjuk,
mert ezt nem érdemeljük meg mi, kikhez a
gyauusításnak még csak árnyéka sem fér.
(Helyeslés.) Az ily intézetek nem élhetnek

De egy ellen kénytelenek vagyunk ellen-
mondani, nevezetesen annak, hogy vannak
egyed-ely intézetek, melyek hazafi-ág tekintet-
ében nem megbízhatók, a hol attól lehet
félni, hogy ott államellenes ilyelmek fognak
történni, hogy ezekkel minket solidaritásba
tegyenek, ezt határozottan visszautasítjuk,
mert ezt nem érdemeljük meg mi, kikhez a
gyauusításnak még csak árnyéka sem fér.
(Helyeslés.) Az ily intézetek nem élhetnek

De egy ellen kénytelenek vagyunk ellen-
mondani, nevezetesen annak, hogy vannak
egyed-ely intézetek, melyek hazafi-ág tekintet-
ében nem megbízhatók, a hol attól lehet
félni, hogy ott államellenes ilyelmek fognak
történni, hogy ezekkel minket solidaritásba
tegyenek, ezt határozottan visszautasítjuk,
mert ezt nem érdemeljük meg mi, kikhez a
gyauusításnak még csak árnyéka sem fér.
(Helyeslés.) Az ily intézetek nem élhetnek

vissza az autonómiával annyira, hogy utólagja ha szükségét látja a kormány és a törvényhozás, még azon nagy elvet is alkalmazásba ne hozza, melyet ugyan igen óvatosan kell használni, talus rei publicae suprema lex.

Beszédemet t. képviselőhöz, azzal zárom be, hogy nem csodálkozom, ha vannak sokan, kik nem tudják átérzeni, megfogni, hogy miért ragaszkodnak például a protestáns felekezetek oly szívósan az autonómiához, mert ők más légkörben nőttek fel. Az autonómia a protestáns felekezeteknek másik természetűvé vált. Ebben találják fel az erőt, melylyel magukat védelmezik, ebben azon varázserőt, mely részükre a segélyforrásokat folytonosan nyilvánította, hogy képesek legyenek meghozni a tanügyek azon áldozatát, melyet különben mint mondám az államnak kellene viselnie. S épen az igen t. miniszterelnök ur nem csodálkozhatik rajta, ha az autonómia nehéztől nem igen könnyen akar megválni a protestáns felekezet, még akkor sem, midőn alkotmányos kormányval áll szemben. Igen jól méltóztassék tudni, mi történt 1848-ban. Midőn a felekezetek az 1848. XX. t. cz. 2. és 3. §-ai alapján miniszteri értekezletre hívták, ott hosszas tanácskozás és alkudozás után végre mindkét felekezet egyhangulag kimondotta, hogy elfogadják az állami segélyt, sőt hogy ahhoz talán ig-nyit is tarthatna azért, a mit tett és a mit tesz, de az autonómia legkisebb sérelmével és korlátozásával teljességgel nem fogadják el. Ezzel az értekezlet véget ért. Pedig akkor is parlamentáris kormányval állott szemben a felekezet, és mag volt a nagy áramlat az országgyűlésen arra nézve, hogy a nevelés és oktatás ügye egészen államivá tétessék. Azért nem felek és kötelességgemnek tartom kimondani, hogy mi ragaszkodunk ezen autonómiához, nevezzenek bár benünket elfogut, felekezeti embereknek, és azért én ezen szakaszoknál sem eredeti, sem módosított szövegét el nem fogadhatom. (Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)

Mocsári Lajos: Szemben az eredeti törvényjavással, valamint annak Zsilinszky képviselő ur által beterjesztett módosításával egyaránt, azt hiszem szükséges mindenek előtt tisztába jönni annak értelmezése iránt, mi ezen szakaszok lényege, mert én úgy látom, hogy épen erre nézve homály forog fenn a szerkezetben mind a kettőben egyaránt, sőt én itt egyszerűen nemcsak homályt, hanem valóságos mistifikációt látok. Miről van itt szó, ugyanis akkor, midőn az értekezési bizonyítvány ki, vagy ki nem adatásáról van szó? Egyes tanulókról van-e szó, kik nem feleltek meg a kelleknek, nem kapták ki a bizonyítványokat, vagy pedig arról, ha bizonyos esetben tömegesen tagadják meg a bizonyítványok kiadását? Lényeges különbség van a két dolog közt. Zsilinszky t. képviselő társam úgy magyarázta a módosítást, mintha csakis arról volna szó, hogy a miniszteri biztos egyszerűen azért megy oda, ügyeljen fel, nehogy oly tanulók, kik nem ütök meg a kellő mértéket, keresztül ne bocsátassanak az értekezési vizsgára. Ha ez így volna, világosan volna kivethető a törvényjavaslatból. Már pedig kérem a t. ház bármely tagját, kivethető-e ezen értelmezés a szakaszból? Zsilinszky t. képviselőtársam úgy diinálta a biztos szerepét: a kormánybiztos azért küldetik az értekezési vizsgához, hogy ügyeljen fel, nehogy az értekezési vizsgánál törvényellenes dolgok forduljanak elő. Hát mi-féle törvényellenes dolgok fordulhatnak elő magánál a vizsgánál? Ott igen is előfordulhatnak contraventiók a vizsgálati utasítás ellen, de a törvény az értekezési vizsgálatra nézve csak annyit rendel, hogy 8 osztályt végzett tanuló értekezési vizsgát tesz, mely a tanári kar s az illető ének előtt tétetik le.

Egészen más kérdésről van itt szó, nem arról, melyre t. képviselő társam utalt. Itt egyenesen arról van szó, hogyha a kormánybiztos azt veszi észre az értekezési vizsgán jelenléte alkalmával, hogy az iskola vagy a felekezet részéről általában nem tartattak meg jelen törvénynek szabályai, azon esetben jelentést tesz, a mi felfüggeszti a bizonyítvány kiadását; és ha csakugyan konstátálva lesz, hogy valami tekintetben a jelen törvény szabványai nem tartattak meg, a bizonyítványok tömegesen elvonatnak. Az intentio ugyanis az, hogy ily esetekben jelentessék ki az, hogy ezen és ezen iskolák nincsenek qualifiálva arra, hogy értekezési vizsgai bizonyítványt kiadhassanak; az intentio nem egyéb, mint az, hogy épen az értekezési vizsgákat látja a kormány legalkalmasabb eszköznek, hogy a felekezetekre kellő pressiót gyakorolhasson az irányban, hogy a jelen törvényhez szigorúan ragaszkodjanak, hogy mindenben igyekezzenek megfelelni mindazon rendeleteknek, melyek ezen törvényben foglalvák; — (Igaz! Ugy van! a szélső balon) s az intentio továbbá az, hogy a kormány teljesen hatalmába kerithesse épen az értekezési vizsgánál való részvétel által a felekezeti iskolákat.

Es kétségtelen, t. ház, hogy erre hatalmasabb, erélyesebb eszközt valóban nem is gondolhatott volna ki magának, mert bizonyos az, hogy ha valamely iskolánál megessik, hogy bizonyítványait nem érvényesítheti, azok vizsgálata, akkor bizonyára óvakodni fognak a tanulók és a szülők jövőre attól, hogy azon iskolába járjanak, — illetőleg azon iskolákba küldjék gyermekeiket, mint a hol tanulások gyümölcsét érkekesíteni nem lehet.

Igazságos ezen eljárás, vagy csak egyszerű-e, hogy a tanúk büntetnessenek mások mulasztása miatt, ezen kérdésre bator lesznek később visszatérni; de hogy jól van választva, hogy ezen eszköz sikeres, erős, azt kétségre vonni nem lehet.

A mi már most az eredeti szöveg és a

módosított közötti különbséget illeti, Zsilinszky t. képviselő társam azt abban találja, hogy az eredeti szöveg szerint a kormánybiztos felfüggeszti a bizonyítványok kiadását, a mi a módosítás szerint nem történhetik meg.

Méltóztassék nekem megboesátni t. képviselő társam, de én valóban csodálkozom, miként mondhatta ezt. Mitha csak arra számított volna, hogy a ház t. tagjai nem is olvasták el módosítását. Mert ugyanez mit mond a módosított 24 §? Azt mondja: „Ha a kormány képviselője a vizsgálat folyamán azon meggyőződésre jutna, hogy a törvény és a kiadott vizsgálati utasítás valamely esetben meg nem tartott, az iránti észrevételét a vizsgálat eredménye föltartott zárttanácskozmány jegyzőkönyvébe véteti és a miniszternek jelentést tesz. Ez esetben a bizonyítvány kiadása az eset végleges eldönté-ig fűgőben tartandó.“ Tehát ha nem mondja is ki forma szerint, hogy felfüggeszti a bizonyítványok kiadását, de azon passus, hogy észrevételeit zárt tanácskozmányban jegyzőkönyvbe véteti és a miniszternek jelentést tesz, míg aztán ez elindulást nyer, a bizonyítvány kiadása fel, feggesztendő: ez tökéletesen annyit jelent, hogy a kormánybiztos felfüggeszti a bizonyítvány kiadását. (Igaz! Ugy van! a szélső balon) Hiszen t. képviselő társam, ennél többet az eredeti szöveg sem foglalt magában, mert ott ugyan az van mondva, hogy a kormánybiztos maga felfüggeszti, ugyde meg van engedve a felfelvadás; tehát az eredeti szöveg és a módosított közt csak az a különbség, hogy a miniszteri biztos nem maga végzi az odiosus dolgot, hanem meghagyja a felekezeti hatóság kezében. E tekintetben tehát t. ház, a két szerkezet között legalább lényeges különbség nincs.

Van igenis különbség a két szerkezet között, s ez legelőször is abban áll, hogy a kormánybiztos, nem fog kormánybiztosnak, hanem kormány képviselőnek nevezeteni. Megvallom, t. ház, hogy én nem is említettem volna fel ezt a dolgot, ha nem hallottam volna rá sujt fektettni akkor, midőn a módosítvány mindenfelé ajánlatot. Hiszen a kormány képviselőjét kormánybiztosnak szokták nevezni, annak fogják bizonyosan nevezni ezen képviselőt is, mert sokkal közönségesebb és könnyebben megérthető; az egész különbség csak abból áll, hogy a kormánybiztos cizmen bizonyos ősi odium nyugszik, ezt kissé szelidíteni akarják, különben ezen concessiónak semmi értelme nincs.

Lényegesebb ennél azon különbség, hogy ez után meg kívántatni a bizonyítvány érvényességére, hogy a kormánybiztos aláírja. Elismerem, hogy ebben jobb a módosítvány az eredeti szövegénél; hanem ha e tekintetben van is előny a módosítvány részére, van a Zsilinszky képviselő ur által előadott módosítványban olyan is, ami rosszabb az eredetivel, és ez nem egyéb, mint az, hogy a módosítvány szerint a kormány eszközül fogja használni a felekezeti fohatóságot arra, hogy a bizonyítványokat megsemmisítse, a kormány sejt alantas közegévé, végrehajtójává fogja tenni a felekezeti fohatóságot, a mely akkor önállóan, teljesen szabadon intézkedhet a maga hatáskörében és a mely eddig semmiféle más hatóságnak alá rendelve nem volt. Ez a felekezeti fohatóságra kétségtelenül lealázó.

Eddig az eredeti javaslat szerint maga a kormány mondta ki a bizonyítványok érvénytelenségét, most ezen functiót a felekezeti fohatóságokra ruházta, tehát azt teszi a kormány, hogy a felekezet saját kezével vágja meg magát, hogy a felekezet ez maga mondja ki, hogy az ifjunak 8 évi tanulmánya nem ér semmit, hogy maga mondja ki a halálos ítéletet saját iskolája felett. Mert mit mond a módosított 24. §. utolsó bekezdése: „A miniszter az illetékes iskolai fohatóságot az ügy megvizsgálására felhívja. A fohatóság a vizsgálatot azonnal teljesíti, és ha azt találja, hogy törvénytelenség vagy szabályellenesség csakugyan történt, az értekezési bizonyítvány kiadását betiltani köteles.“ Tehát mondom, a felekezeti hatóság maga fogja kimondani, hogy a tanuló hiába törekedett 8 éven át, a tanuló mehet a világba, mehet aztán nem tudom micsoda kegyelem, utánjárás után talán más iskolába letenni az értekezési vizsgálatot, az iskolát pedig a mint említve volt, be lehet caukni, mert azon iskolába, a hol ilyen dolgok történnek bizonyára óvakodni fognak a szülők gyermekeiket külden.

Az általam idézett 24. §. szerint mi lesz az eljárás az értekezési vizsgánál a biztos részéről? Ha a biztos azt tapasztalja, hogy csakugyan megsértett valamilyen a jelen törvény, ha azt találja, hogy nem tartott meg az, a mi például a tanórok számára rendeltetik, vagy ha a tanórokra nézve történt eltérés, vagy egy osztályban nem a meghatározott szám, hanem ennél egy nehányval több találatot; a biztosnak kötelessége ezt bejelenteni, a miniszter pedig nem térhet ki az alól, hogy a törvényt alkalmazza, neki a törvények végrehajtása felett örökön kötelessége, tehát a miniszter azonnal fel fogja hívni a felekezeti fohatóságot, hogy teljesítse azt, a mi a jelen törvény értelmében az ő kötelessége. A fohatóság, ha csakugyan látja, hogy bármely csekély törvénysértés előfordult, kénytelen lesz kimondani a bizonyítványok visszatartását. És ez igen lényeges dolog és ebben teljesen téved, vagy teljesen helytelenül adta elő a miniszterelnök ur, hogy hiszen a felekezet fog határozni utólagosan. Bocsánatot kérek, a felekezet részére semmi intézkedési jog, semmi latitude ez alkalmom fenn nem marad, mert a törvény positive szól: mihelyt constatálva lesz, má pedig az ily dolgot constatálni igen könnyű, hogy contraventio történt a törvény valamely rendelkezése ellen, a felekezeti fohatóság kénytelen lesz kimondani, hogy a bizonyítványok érvénytelenek.

Méltóztassanak most már elgondolni, hogy milyen sajtáságos, valóban képtelen helyzetbe fog jönni a felekezeti fohatóság szemben magával a felekezettel, szemben azon közönséggel, melynek körében a fohatóságot gyakorolja. A felekezeti fohatóság alatt nem lehet mást érteni nálunk, mint a superintendenciát, mert igaz, hogy a zsinat teremtett a conventen egy felekezeti fohatóságot, ámde ki van mondva a statutumban, hogy ennek körébe az iskolákra való felügyelet nem tartozik. A superintendenciának kötelessége felügyelni az iskolákra, tehát az ő kötelessége arra ügyelni, hogy azokban a jelen törvény szabványai megtartassanak. Ha tehát valamely contraventio fordul elő a törvény ellen, ki a hibás? Azt hiszem, maga a felekezeti fohatóság; de ki fog bünhödni? a tanulók és a szülők, a büntetést pedig az szabja ki rájuk, a bünteleneke, aki a hibát elkövette. Ez t. képviselőhöz, valóságos képtelenség, valóságos monstruositás és én azt hiszem, a törvényhozásnak óvakodni kellene attól, hogy ilyen helyzetet teremtsen.

Az ilyen eljárásnak az ódiuma a felekezeti fohatóságot fogja terhelni, mert hiszen tőle fog jönni közvetlenül a bizonyítványok ki nem adása, tehát a tanulók a felekezeti fohatóságot, magát a superintendenciát fogják szidni, átkozni, hogy miért nem gondolkodott róla, hogy ilyen cselnek kitéve ne legyenek. A szülők pedig a kiknek temérék költségébe, bajaiba fog kerülni az ilyen c-el, indign atójukat hasonlóképp a felekezeti fohatóság ellen fogják fordítani. Méltóztassanak most már elképzelni, milyen állapotokat hoz majd létre a törvénynek azon intézkedése, mely a módosítványban contemplálva van. Annymra meg fogja zavarni, fel fogja háborítani magának a felekezetnek körében a belbékét, hogy valóságos tarthatatlan állapotokat fog előidézni.

De az egész dolognak még más következménye is van. Azt mondja a törvényjavaslat, hogy ha a miniszter felhívja a felekezeti fohatóságot, az azonnal köteles intézkedni. Hát nagyon könnyű ezt kimondani t. ház, de nem olyan könnyű végrehajtani; sőt a ki ismeri a protestánsok egyházi és iskolai szervezetét, az meg fogja engedni, hogy ez majdnem lehetetlen lebonyolítani az ilyen dolgokat, (Ugy van! a szélső baloldalon.) annyi idő alatt, hogy a tanulók a következő iskolai évben tanulmányaikat folytathassák.

Már mondám, hogy mi a felekezeti fohatóság, t. i. a superintendencia. De hát mi az a superintendencia? A superintendenciális közgyűlés; Mert a mi egyházi szervezetünk szellemével fogva csak a közgyűlésnek van joga fontos dolgokban intézkedni, a superintendens vagy a főkurátor a közgyűléssel csak azon viszonyban áll, mint a régi megyében az alispán a megyei közgyűléssel szemben. Ha tehát azon eset előfordul, a melynek következménye lehet — a törvény szerint kell hogy legyen — a bizonyítványok kiadásának megtagadása: össze kell hívni a superintendenciális közgyűlést; hogy az létrejöhesse, szükséges előbb összehívni az egyházmegyei gyűléseket, mert ezeknek küldöttjeiből állnak a superintendenciális gyűlések, és ez nagyon sok időmulasztással, kötelességmulasztással, s azonkívül nagy költséggel jár, melyet a kormány bizonyára nem fog a felekezeten megteríteni. A superintendenciális gyűlést pedig mulasztatlanul össze kell hívni ily esetben, mert sem a püspökre, sem a főgondnokra ily dolgot bízni nem lehet, ez a mi szerkezetünkkel egyenesen ellenkezik. De ha rábiznák is ezeket a superintendensre, bizonyára nem vállalnák el, hogy ily odiosus dolgot magat teljesítsen, hogy maga mondja ki esetleg egy iskola háát.

Tekintetbe véve ezeket, bator vagyok arra kérni a t. házat, ne méltóztassék ily állapotokat teremteni, melyek a felekezeti ügyekben való részvételt majd nem lehetnének teszik.

Annál, a mi a módosítványban contemplál-tatik, azt hiszem, sokkal természetesebb és észszerűbb az, a mi az eredeti szövegben találattatik, az t. i. hogy a miniszter intézkedik önmaga, de ne használja eszközül magát a felekezeti fohatóságot és ne hártsa a fejére az odiumot, hanem ha a szükségesnek tartja az ily dolgot megcselekedni, s vállálja el érte a következményeket is. Így áll a dolog azon különbségre nézve, mely az eredeti és a módosított szöveg közt létezik.

Mindent összevéve kénytelen vagyok azon következtetésre jutni, hogy a módosítás még rosszabb, mint az eredeti szöveg. Egy dologban igazam volt Zsilinszky t. képviselőtársamnak, midőn azt mondta, mintegy ajánlva szemben az eredetivel maga módosítványát, hogy hiszen ne féljen a kormány, ne féljenek az illetők, mert a módosított szöveg szerint is elegendő erkölcsi hata ma és fékező ereje lesz a kormányban, mely a felekezettel szemben használhat. Ebben nem lesz fogyatkozás, ebben tökéletesen igazam van. (Ugy van! a szélső baloldalon)

En az előadotknál fogva sem az eredeti, sem a módosított szöveget el nem fogadom. Hogy miért nem fogadom el, a részletekre nézve eziránt kiterjeszkedni nem akarok. Elmondam nézetemet az általános tárgyalásnál. Tudvalevő, hogy mindaz, a mi törvényjavaslat ellen általánosságban intézve volt, különösen ezen szakasz ellen irányult.

Csak két megjegyzést akarok tenni arra nézve, hogy ezen szakaszok ódiuma mérsékeltebben fogna hatni. (Halljuk!) Felozatott, hogy miért fázna a protestánsok azon vizsgálati utasításoktól, hisz benne van a törvényben, hogy azon utasításokat a miniszter a felekezetek meghallgatásával állapítja meg.

En erre nagy súlyt nem fektethetek. Ez csak arra való lesz, hogy ismét több dolga, több irka-firkája legyen a superintendensnek vagy a fohatóságnak. De a mi a felekezeti hatóság mondani fog, azt a kormány az egyik fülén bebocsátja, a másik fülén kibocsátja. Ezen concessiónak valami nagy értéke nincs.

Mondatik a javaslatban az is, hogy a miniszter által kiküldött kormány képviselőt semmiféle rendelkezési jog nem illeti.

Hát méltóztassék megengedni, de mikor a miniszteri biztosnak joga van jelen lenni a vizsgákon, kérdéseket intézni, a kalkulusok megállapításába befolyjni; a vizsgálat eredménye felett tartott tanácskozásban részt venni, a bizonyítványokat felfüggeszteni, illetőleg jelentést tenni, a melynek felfüggesztő hatása van: akkor azt mondani nem lehet, hogy ennek a biztosnak semmiféle rendelkezési joga nincs. Ilyen dolgokat el lehet mondani egyiknek is másikkal is országgyűlési beszédekben, de hogy törvényben legyen ígátva ily kezzel foghatólag valóban állítás, ez a törvényhozői tisztességgel ellekeznek. (Helyeslések a szélső baloldalon.)

Nem kívánom, mondám, ismételni azokat, a miket az általános tárgyalás alkalmával mások is magam is elmondtuk, de miután mások is alkalmat vettek most, a részletes tárgyalás alkalmával reflectálni bizonyos dolgokra, melyek az általános vitában felhozattak, méltóztassék megengedni a t. ház, hogy a miniszterelnök ur irányában tartozóamat, lerövhassam. (Halljuk!) a szélső balon)

A miniszterelnök ur ugyanis elferdítette akkori beszédemnek egyik részét, és azt insinuaíta az elferdítés folytán, hogy azért volna pénzért odaadni a protestánsok önkormányzatát, míg ő a mint mondá, nincs oly pénz, a miért ő azt odaadná. En azt mondom, hogy a jelen törvény egy hajszályival sem fogja jobbá tenni a közoktatást; ha ez a czélya a miniszterelnök urnak, adjon pénzt a protestánsoknak, ez az egyedüli módja annak, hogy a közoktatás lényegesen javíttassék. De mondtam e csak egy szóval is, hogy ezen pénzt, melyet a protestánsok joggal kérhetnek az államtól, kéaz volnék odaadni az autonómiát? Nem mondtam egy szóval sem, de úgy látszik, hogy az ember nem biztos a miniszterelnök ur ferdítéseitől, ha nem magyaráz meg minden apróra. Most tehát bator vagyok ki-pótolni akkori előadásomat azáltal, hogy igenis, azt hiszem, hogy a protestánsok méltán igénybe vehetik az állam részéről a segélyt a nélkül, hogy egy hajszályit is engednének autonómiájukból és az állam megadhatja a segélyt ezen fel nélkül, mert a protestánsok bebizonyították, hogy szakértők a közoktatás terén és hogy kissé szakértők azon tekintetben is, miké kell szolgálni a szabadságnak és hazának.

Es most szemben velem a miniszterelnök mellett verei, hogy ő mily jó protestáns; ő mondja azt, a ki ezen törvényjavaslat által tönkre akarja tenni a protestánsok jogait!

A miniszterelnök ur azon alkalommal úgy lázik kedvet érzett magában ahoz, hogy levegye a szegről azoknak a bizonyos odaakasztott elvekek egyikét, hanem nem fog neki sikerülni megmenekülni azon vélemény alól, mely irányában ezen törvényjavaslat keresz-tül erőszakolása következtében a saját felekezetéhez tartozók lelkeiben fog képződni. Mert hogy ezen elveket hangoztassa valaki, melyeket egykor a Thun féle patens ellenében hangozott és most maga legyen Thun Leo: ezt nem bírják összegegyeztetni a protestánsok egyszerű józan eszökkel.

Még csak egy megjegyzést legyen szabad tennem azon oly gyakran hangoztatott argumentumra, a mely folytonosan szerepel most a részletes tárgyalás alkalmával is, hogy t. i. azért kell megszavazni ezen törvényjavaslatot, azért kell áldozatot hozni a protestáns önkormányzat jogokból is, mert az a nemzetiségi kérdés miatt multhatatlanul szükséges. Méltóztassék megengedni a t. ház, én ezt egy egészen üres frázisnál egyébbnek nem ar om. Ürügyül szolgálhat igenis a kormány részéről arra, hogy a protestáns autonómiát megsemmisítse, hanem hogy ezt elfogadtassa olyanokkal, a kik vallásukhoz ragaszkodnak, elfogadtassa a szabadság barátaival, a kik ezen szempontból, mint Németh Albert t. barátom is védelmezik és védelmezni fogják mindenkor a protestáns autonómiát, ezt én elhinni és fel-fogni nem tudom. Hiszen ha csak a nemzetiségek miatt szükséges a középiskolai közköztas-ás terén valamit tenni, ott a 49. § melyben ki van mondva, hogyha a kormány valamely iskolában erkölcsi bajoknak, vagy államellenes igazításoknak jön nyomára, teheti ezt, és ezt, be is zárhatja az isko át, ha másképp segíteni nem lehet. Méltóztassék törvénynyé megalkotni ezen egyetlen szakszást; semmi másra nemzetiségi szempontból szükség nincs. Ezzel a czélnak tökéletesen meg van felelve.

Nem a nemzetiségi kérdésre való kellő hatás az oka annak, hogy a kormány a törvényjavaslatot hozta, és hogy valószínűleg keresztül is fogja vinni, hanem mint ismételve kijelentettem, a centralisálásra való ellenállhatlan törekvés az, hogy száka a szemében azon önkormányzati institutio, mely a protestánsoknál eddig fennállott. Egyedeket nem tűr tönkre tette a megyei autonómiát, és megteremtette a korábbi pészgo megyei élet helyett a jelenlegi silány életet és nyomorult közigazgatást. (Helyeslés a szélső balon.) Most szemben a protestáns autonómiával, szemben azon buzgósággal, melyet a protestáns hazafiak a közoktatás terén kifejtettek, megfogja teremtani azt, hogy ott fogják hagyni az önkormányzati tét, s nem fogják meghozni a közművelődés terén az áldozato-

kat, a melyeket követni és támogatni politikában, am részéről sem javaslatot nem baloldalon)

Thaly Kálmán előrehaladott stá társaim nagyreszülve, s a sok bággyadva, vajmi kelteni. Mint X azonban igen tartó vita Magyar becsületére válik, bár legünk ki-eltérő nézetek tőleg, egyet min ezen törvényjav sére, evtizedekr s a nagy hordé kiki — a szót saját meggyőzőz- azt legalább a fontossága a ta hogy miután en egyeb nem szá desém és lelki dásában bármif aspiratók elér ismerem a rész azt, a mit én- vagy a czelt el.

Midőn az azoknak, a kik folytán, a mely felvettem a kez bevett tősgyök tagja, hangsúly lyeket szerinte felekezetek au nem kerülhetk kerülhettek el hasonló szempo viselőháiban is sajtóknak bizony is megtámadtat vádoltattunk. A tem akkor is, a magyar alk tartom, mely e nem áll és min is jeles beszéd protestáns auto a katolikusok mert protestáns

Különbé- gondolom kellő részletes tárgya szakaszához, ne szakaszokhoz oly azt hiszem, ezet ségnek még csak kon, léven tiszt is bebizonyított ismerésével, hog sitványaimat el iktatását elrend

Most azon vallásfelekezetek tetnek, bár ve igazságtalanul akaron, hogy t- ségem felszólal rómat, irányado latkozás ezen s képviselő ur m- nézetem szerint tárol.

T. ház! a kolójának, a pa terbelyes, erőt diszó gyümölcs azon körirattal hiszem nagyon ugyan a terebe bözattal és dis a protestáns ar pápai, hanem a táns iskolának ezen protestan zados létük és gyümölcsöket s szélesedtek, n ezen terebelyes helye az üldöz azonban t. ház áll a miniszter ur, kezében a a la versaille akarják, hogy mind a fa, min trigonometriai, gyenek nyírva, legyen alakítva terelnök ural irlgalmatlanul nyírálmi annak tenyészett és a szerint alakító Azonban előáll társam, ki m ezen terebelyes s annak gyüm- kertészlegény ti öregek van fáról, majd fe val és lenyin metriai és ar- niszter urak ó meglátal rázk- mászatják te Mihalý t. ke nyíró ollóval: hogy körülny nem lesz irá ágakat olyan

súlyt nem fektetheték. Ez az, hogy ismét több dolga legyen a superintendensnek. De a mit a felekezeti... azt a kormány az egyik... másik fülén kibocsátja. Valami nagy értéke nincs... aslatban az is, hogy a mi-... dött kormány képviselőt... ési jog nem illeti.

mondám, ismételn azokat, az tárgyalás alkalmával námondtuk, de miután mások most, a részletes tárgyalás... bizonyos dolgokra, me... tásban felhozták, méltó... a t. ház, hogy a miniszte... tartozásokat, lerővhas... első balon!

ok ur ugyanis elferdítette egyik részét, és azt insi... s folytán hogy szép volna... protestánsok önkormány... t mondá, nincs oly pénz, a... t. En azt mondom, hogy a... hajszányival sem fogja... tást; ha ez a czéja a... ak, adjon pénzt a protes... greduli módja annak, hogy... esen javíttassék. De mond... val is, hogy ezen pénzer... ok joggal kérhetnek az ál... odadni az autonómiát? Szóval sem, de úgy lát... nem biztos a miniszter... tól, ha nem magyaráz meg... st tehát bár vagyok ki... lómat azzal, hogy igenis, protestánsok méltán igénybe... széról a segínyt a nélkül, t is engednének autonó... megadhatja a segínyt... mert a protestánsok be... zakérték a közoktatás te... akérték azon tekintetben... gálai a szabadságnak és

ben velem a miniszterel... egy ő mily jó protestáns; ezen törvényjavaslat által a protestánsok jogait!... ok ur azon alkalommal... érteti magában ahoz, hogy... oknak a bizonyos odaakasz... t, hanem nem fog neki...álni azon vélemény alól, in törvényjavaslat keresz... tkezőkében a saját feleke... kében fog képződni. Mert... angostassa valaki, melye...féle patens ellenében han... gaga legyen Thun Leo: ez... zveztetni a protestánsok... kkel.

megjegyzést legyen szabad... ran hangoztatott argumen... nosan szerepel most a... alkalmával is, hogy t. i. in ezen törvényjavaslatot, hozni a protestáns önkor... mert az a nemzetiségi... talanul szükséges. Méltó... t. ház, én ezt egy egé... egyébbnek nem ar om. Igenis a kormány részéről... ans autonómiát megsem... ezt elfogadassa olyanok... ragaszkodnak, elfogad... rátaival, a kik ezen szem... eth Albert t. barátom is... mezni fogják mindenkor a... t. ezt én elhinni és fel... szén ha csak a nemz... a középiskolai közokta... ttt a 49. § melyben ki... a kormány valamely is...ának, vagy államellenes... nara, tehát ezt, és ezt... ot, ha másképp segíteni... ssék törvénynyé megál... szeszkeszt; semmi másra... ól szükség nincs. Ezzel... meg van felelvé.

égi kérdésre való kellő... hogy a kormány e tör... és hogy valószínűleg ke... hanem mint ismételve... lisatióra való ellenáll... hogy száka a szemé... zati institutio, mely a... fennáll ott. Egyedeket... a megyei autonómiát, sorábbi pezsgő megyei... i silány élete: és nyo... (Helyeslés a szélső ba... pro estáns autonómiá... zóságával, melyet a pro... zoktatás terén kifejte... eni azt, hogy ott fogják... ati tért, s nem fogják... lódés terén az időszaki...

ka, a melyeket eddig meghoztak. A ki hajlandó követni és támogatni a kormányt ezen böcs politikában, ám szavazza meg, én a magam részéről sem az eredeti, sem a módosított javaslatot nem fogadom el. (Helyeslés a szélső baloldalon)

Thaly Kálmán: T. ház! A vitának ily előrehaladott stádiumában, mikor t. képviselőtársaim nagy részének figyelme már ki van merülve, s a sok beszéd hallgatásában el vannak bágyadvá, vajmi nehéz a szónoknak figyelmet kelteni. Mint Németh Albert t. képviselő ur azonban igen helyesen mondotta, e hosszantartó vita Magyarország képviselőházának csak becsületére válik; azt bizonyítja ugyanis, hogy bár legyünk különféle véleményen és nagyon eltérő nézetben egy vagy más szempontot illetőleg, egyet mindnyájan felfogtunk: azt, hogy ezen törvényjavaslat a jövő nemzedék képzésére, évtizedekre kiható nagy horderővel bír. s a nagy horderőt belátva, azért igyekezett kiki — a szónokok oly nagy sokasága — saját meggyőződésének érvényét szerezni, vagy azt legalább a t. ház előtt kitárni. Ezen nagy fontossága a tárgynak engem annyira áthat, hogy miután engem képviselői működésemben egyeb nem szabályoz, mint ószinte meggyőződés és lelkiismeretem, sem szavaim kimondásában bármiféle, nem tudom micsoda titkos aspirációk elérése nem váltól, kötelességemnek ismerem a részletes vitánál kimondani mindazt, a mit én a törvényjavaslatban hibásnak, vagy a czélt elvésezettnek tartok.

Midőn az általános vitában egyike valék azoknak, a kik a t. miniszter ur provokatója folytán, a melyeket a felekezetekhez intézett, felvettem a keztyűt és mint egyik törvényesen bevett tősgyökeres magyar vallásfelekezetnek tagja, hangsúlyoztam azon sérelmeket, a melyeket szerintem ezen törvényjavaslat a vallásfelekezetek autonómiáján elkövetni fog, akkor nem kerülhettem el azt a vádat én, és nem kerülhetik el azon t. képviselőtársaim, a kik hasonló szempontból szólaltak fel, hogy a képviselőházban is, némely szónokok által és a sajtónak bizonyos irányzatos közleményei által is megtámadtunk és felekezetszert iránynyal vádoltattunk. Am legyen, elfogadom. Kifejeztem akkor is, hogy a protestáns autonómiát a magyar alkotmány oly lényeges részének tartom, mely ez utóbbival soha ellenkezésbe nem áll és mint (György Elek t. képviselőtársam is jeles beszédében találgat mondta, hogy a protestáns autonómia támogatását megvárhatjuk a katolikus hitefelekezetektől is, nem azért, mert protestáns, hanem azért mert autonómia. Különb a felekezetség vágyát, — gondolom kellőleg elhárítottam akkor, midőn a részletes tárgyalásnál a törvényjavaslat több szakaszához, nevezetesen, a 3. 8. 9. 14. 15. szakaszokhoz oly módon szóltam hozzá, hogy azt hiszem, ezen felszólalásaim a felekezetségnek még csak árnyékát sem viselik magukon, léven tisztán szakszerűek, a mit a t. ház is bebizonyított azon általam nagybecsűlt elismerésével, hogy a 9. és 11. §-hoz tett módosítványaimat elfogadta és azoknak törvénybe iktatását elrendelte.

Most azonban, midőn ezen 22. §-nál a vallásfelekezetek érdekei a legmelyebben sértenek, bár vetessék reám azon előbbi vád igazságtalanul vagy igazsággal, vitatni nem akarom, hogy t. i. felekezeties volnék, kötelességem felszólalni, követve egyedül legfőbb bírómat, irányadómat, meggyőződésemet és nyilatkozni ezen §-nak, ugyszintén Zsilinszky t. képviselő ur módosítványának jelentőségéről s nézetem szerint helyes, vagy helytelen voltáról.

T. ház! a reformátó egyház egyik főiskolájának, a pápai collegiumnak pecsétjén egy terebélyes, erőteljes ágakkal, dus lombozattal, diszlj gyümölcsessel megrakott fa van kivésve, azon körirattal: „szabadon tenyészik.“ Azt hiszem nagyon találó ezen felirat, és csakugyan a terebélyes, erőteljes ágakkal, dus lombozattal és diszlj gyümölcsessel bíró fa jelképe a protestáns autonómiának, jelképe nemcsak a pápai, hanem a debreczeni, pataki stb. protestáns iskolának. Senki sem tagadhatja, hogy ezen protestáns iskolák és autonómia sok százados létük és fenállásuk óta hazánknek jeles gyümölcsöket termettek, hogy ezen ágak kiszéledtek, nagy lombokat hajtottak, hogy ezen terebélyes fa árnyéka sokszor volt pihenő helye az üldözött alkotmányoságnak is. Most azonban t. ház, előállanak a főkénteszek, előáll a miniszterelnök és a közoktatási miniszter ur, kezében a nyíró ollóval, a 22. §-sal, ök a la versailles akarják a fát megnyírni, azt akarják, hogy ne szabadon tenyészjen, hanem mind a fa, mind az árnyékában levő esemetek trigonometriai, arithmetikai figurák szerint legyenek nyírva, hogy az az egész a la Louis XIV. legyen alakitva. Előáll tehát mondom a miniszterelnök ural a közoktatási miniszter ur és irlgmatlanul akarja ágazatát, lombozatát megnyírni annak a fának, a mely eddig szabadon tenyészett és azt kaptafára 3-4 szögű figurák szerint alakított fává akarják átváltoztatni. Azonban előáll Zsilinszky Mihály t. képviselőtársam, ki megemlékezőn arról, hogy ő is ezen terebélyes fának árnyékában növekedett, s annak gyümölcsével táplálkozott, előáll mint kertészlegény és azt mondja a főkénteszeknek: ti öregek vagytok, könnyen lebukhattok és fáról, majd felmászon én a létrán kisebb ollóval és lenyírbólam a fát szabályos trigonometriai és arithmetikai figurák szerint. A miniszter urak csakugyan féltek attól, hogy a fa megtalál rázkódnai és le találnak bukni; felmászatják tehát a kertészlegényt, Zsilinszky Mihály t. képviselő barátomat, a ki kisebb nyíró ollóval: módosítványával ajánlkozott arra, hogy körülnyírja a fát, azt gondolván, hogy ő nem lesz iránta oly kegyetlen, nem vája az ágakat olyan mélyen, hogy a gyökerek kiszá-

radására vezessen, mégis majd formál ő belőle szép trigonometricus figurákat. Azonban Zsilinszky t. képviselőtársam akárhogy nyírbál, mégis csak nyírbálja azt a szépen tenyésző fát. Attól tartok t. ház, hogy ha bolygatják a fának lombjait, az a madár, a szabadság, mely a protestáns autonómia fáján fészkel, el fog onnan repülni boldogabb vidékre...

Kiss Albert: Majd eljön helyébe a kétféjű sas! **Thaly Kálmán:** Igenis, el fog jönni a két fejű sas, no most a miniszterelnök vállán székel és nappal itt lesz a fán, éjjel a miniszterelnök vállán. (Mozgás a jobb oldalon.) Szóval nyírbálás az egész, csakhogy egyik nagyobb, a másik Zsilinszkyé — kisebb: de nyírbál mind a kettő.

Pulszky Ágost képviselő ur, ki maga se ellensége, jól ért az ollóhoz és a fa szabadon tenyészésének a protestáns autonómiának, elismerte az általános vitánál, hogy érti azt, ha a protestáns képviselő, már t. i. azok, a kik meggyőződésből, komolyan protestánsok, és az autonómia barátai, feljajdulnak, mert hiszen tagadhatatlan, hogy a protestáns vallásfelekezetektől vétetik el a legtöbb jog ezen törvényjavaslat által, és a kit amputálnak, az bizony — kiállt, ilyenformán nyilatkozott. Igaza van. Tehát amputató előtt állunk, kétféle amputató előtt; és a különbség szerintem az, hogy míg a miniszter az autonómiának lábát térdnél, kezét könyökénél akarja elvágni, addig Zsilinszky képviselőtársam az újabb fajta orvosi eljárás szerint nem akar a beteggel kegyetlenül bánni, hanem elaltatja kéjgázzal, mert így hívja a doctorok egyrésze azt az altatót, melyet az amputálódo beteggel beszív. De akár a kéjgázzal, akár kíméletlen módon, bizony csak amputáltni fog, a 22 ik §, így, vagy amogy tervezett esetleges megvalósításával az autonómia.

Eszembe jut itten t. ház, hogy egy analógiával éljek, egy másik törvényjavaslatunk sorsa. Igen furcsának tetszik t. ház, hogy én az iskolai törvénnyel valamiképp a löösszeírási törvényt hozom kapcsolatba; hanem csak a kettőnek eredetét értem, nem magokat a törvényeket.

Mielőtt a löösszeírási törvényjavaslatot Lajthán tul és nálunk benyújtották, a hadügyminiszter, — nem a mostani Bylandt-Reudt, hanem Kuhn volt, — nagyon félt a háborutól. Minden módon készen akart lenni, s különösen a lovasság szaporítása és a tábori ráinek kellő felszerelése tekintetében sürgette, hogy mielőbb intézkedés történjen. A lovak sokkal nagyobb számban tenyésztenek Magyarországon, mint Ausztriában, azért helyzetek különös sulyt e törvényre, hogy a lovakat a mezei gazdáktól tetszés szerint előcni cálhassák. Azért tervezett ezt a lovelvélési törvényjavaslat, mely azonban oly szigorú volt, hogy még a magyar minisztertanács is visszariadt annak valóztatásától és kifogásokat tett, hogy talán lehetne e do got szeledebb módon is eszközölni, így vagy amogy. Erre Kuhn megszólalt: a mi a formákat illeti, csi áljanak önök a mit akarnak, wir volten nur das Recht haben um zu nehmen. (Ök csak a jogot akarják arra, hogy elvegyenek.) Így van ez e törvényjavaslatnál is. T. képviselőtársam Pulszky Ágoston felszólalásából is, a ki őket pártolja, eléggé kitetszik, hogy jogokat akarunk tőlünk elvenni, akár az eredeti kiméletlen módon, akár Zsilinszky képviselőtársam kéjgázos módjával. Wir volten nur das Recht haben um zu nehmen.

En a protestáns autonómiát — régi képlet de való — erős várnak tekintem s annak bástyáiból akár egynehány téglát, akár sok követ kivenni egyiránt hibának tartom. Rombo ás az, akár kevesebb követ vegyünk ki, akár egész falat bontsunk meg, mint a t. miniszter ur akarja. A rombolás már megkezdett művét majd bevégi az idő, e minden rombolások nagy mestere.

Abban a furcsa helyzetben vagyunk, már most legalább az ezen oldalon ülők nagyobb többsége, hogy nem akarjuk ezen tiszteletré méltó, de még erős falat lebontani. Mi radikálisok akarunk conserválni. De ez csak látszólagos ellentmondás, vagy olyan tény, melybe az önök politikája juttatott bennünket. Ugyanis mi radikálisok nem akarjuk, hogy a szépen tenyésző fának ágai levágassanak, s mi radikálisok nem akarjuk a radikális fát az anyaföldből, hanem pártoljuk a protesáns autonómia fentartását teljes mértékben. Nemcsak felekezeti szempontból hanem buzgó ragaszkodásunkból az autonómiához és a merev centralizációtól való irányzatunkból. Már pedig az tagadhatlan tény, hogy érzékenyen megsértetik a 22 § által az autonómia, mint ez mindnyájunk által mondatott és reménylem még mondatni is fog.

Azt mondja még a t. miniszterelnök ur leg-özelebbi felszólalásában, hogy különösen az érettségi vizsgálati bizonyítványok aláírásánál, — ha úgy maradt volna a szöveg, a melyt tervezve volt, — saját szavai szerint: „lehetett volna ebben a mindég élvezett jognak sérelmét látni.“ Ezt tehát concedálja. En erre azt felelem a miniszterelnök urnak, — sajnálom, hogy nincs jelen, hogy legalább szemébe mondhatnám, — hogy ha ezt elismeri, annál nagyobb baj, hogy előterjesztette a törvényjavaslatot úgy, a mint előttük felelt, mert kilátszik belőle a protestáns autonómia iránti gonosz szándéka a miniszterelnöknek. (Ugy van! a szélsőbal felől. Mozgás a jobb oldalon.) Mert ha nem volna meg ezen szándéka, nem jelentette volna ki utólag, hogy sérelmet lát benne. Most azért vonul vissza, azért fujja a takarodót hátrafelé, mert felkelt a hangulat felszólalásaink következtében országzszerő e ellene.

Elfogadja Zsilinszky képviselő ur módosítványát, és Németh Albert vagy Hegedűs

László képviselőtársaim felszólalására felelvé, a kik közül az egyik azt hangsúlyozta, hogy a miniszteri biztosnak, vagy nevezetűk kormány képviselőjének a hogy tetszik — vestis non facit monarchum — mondom, a kormány képviselőjének kérdései, melyeket Zsilinszky képviselő ur módosítványá szerint is mind n tantárgyból szabadon intézhet, a 18 éves tanulót zav rba hozhatja, ő ezt tagadta. En azonban ujra állítom ezt és tagadom az ő állítását. Hivatko om arra, hogy a kormány képviselője a kérdések keresztüztével addig faggatja például egy függetlenségi képviselőnek a fiát csupán malitiából és politikai gyűlöletből, míg azt zavarba fogja hozni. Kérdem, oly ügyetlen embereket fog-e küldeni Tref t közoktatási miniszter, a kik nem lesznek képesek a kérdések keresztüztével az életben még járatan 18 éves fiatal embert zavarba hozni, vagy talán olyanok lesznek-e azok, mint a miniszterelnök ur rendőrcsászárissai, vagy ügyetlenebbek ezeknél, kik szintén a kérdések keresztüztével faggatják az általuk elfogottakkat. Állítom, hogy e kérdések keresztüztével a kormány képviselője nagyon is zavarba hozhatja az érettségi vizsgát tevő ifjakat, mert azon kormányról és képviselőiről feltételezem irányunkban, a protesánsok és iskoláink irányában a mala fidesit és pedig joggal, a mely nekem, mint protestáns embernek rendeletileg akarja decretálni azt, hogy egy katolikus ünnepet szent István ünnepet megtartam. Erről én mindent felteszek és ennek minden lépését gyanus szemekkel nézem.

Rostaházy Kálmán: Hiszen az nemzeti ünnep! **Thaly Kálmán:** Nem az, tagadom ö nek igen, de nekem nem. (Nagy mozgás jobbfelől.) En felteszem a kormánybiztosról, hogy gonosz firtató szándékkal, zavarba hozó kapocziózus casuisticus kérdésekkel fogja ostromolni a fiukat, hogy z varba hozza és ugy buktathassa őket, és büntesse a szülőket, hogy a protestáns iskolák közül nehányat minél e öbb elnyomjon és becukasson. A biztos ezen beavatkozását, a melyet t. barátom Zsilinszky módosítása is feltárt, megengedem az ő részéről bonafide, parhorreskalom. De még ott van a tervezet 22. §-a a mely újabb sérelmet involválnagában. Azt mondja a t. képviselő ur, hogy a miniszter azt az utasítást a felekezeti főhatóságoknak meghallgatásával is fogja megalkotni. No hát engedelmet kérek t. ház, ebben a szóban meghallgatás, én nem látok semmi garantit. Kihallgatni, meghallgatni kell még a halálra ítéendő bűnöst is. Ha a t. képviselő ur azt ajánlotta volna: „az illető felekezeti főhatóság kívánalmainak figyelembe vételével“, ebben már látnék valamit, de kihallgatni — ha akarja kihallgatja, ha nem akarja, hát akkor mellőzi; az irott malaszt kéjgáz, szentelt viz.

Hogy részt vesz a kormánybiztos a felkult megállapított tanácskozásban, a kelezeti főhatóság által kirendelt bizottságban, hogy ott döntő szavazata, érszakoskodása, tekintélyes ígérgetései által vigye ott az első szerepet, ennek következményeit már Mocsáry t. barátom fejtegette, további hangsúlyozta azokat a nehézségeket, melyek a 22. §. első bekezdésében kontempláltak, hogy t. i. az érettségi vizsgálati bizonyítványok függőben tartathatnak. Emelte Mocsáry képviselő ur épen a protestáns egyházi szerkezet mineműsége folytán, hogy a külön superintendentalis gyűlés összehívása minő nehézségekkel jár; e kérdés oly hamar meg nem oldható s egy hónapig, két hónapig függőben tarath tik azon ítu, s hogy fogja akkor oly iskolába, a mely egymásután két éven át maliciából hasonló eljárás alá került, megnyugvással oda adhatni valamely szülő a gyermekeit? Nem is fogja adni s ennél fogva még ezen szerkezet mellett is a t. kormány megölheti, agyonny mhatja a protestáns iskolákat. Továbbá mit t. barátom Mocsáry elfelejtett hangsúlyozni, én ezen szakasz második pontjában uj sérelmet látok, sérelmet ismét a protestáns autonómia ellen, sérelmet az 1791. 26. t. cz. s a linczi békekötés, mint alaptörvényben biztosított jogok ellen, mikor azt mondja, diktálja, parancsolja imperatively a superintendenciának, hogy „a főhatóság a vizsgálatot azonnal teljesíti“, azután pedig „az érettségi bizonyítvány kiadását betiltani köteles“ — olyan hangon beszél, mint egy muszka czár. A superintendenciákkal ilyen módon bánni, kérdem minden elfogatlan protestáns paptól, hogy nem lealacsonyító e, s az alaptörvényekkel ellenkező e? „Azonnal teljesíti“, „betiltani köteles“, — akár csak a muszka czár beszélne törvényjavaslatnak így hangzani — szerint-m helyesen nem volna szabad.

En tehát a t. barátom Zsilinszky képviselő ur módosításában nagyon kevés kéjgáz-látok és aztán itt ott egy-egy jó ütést mér; még p diaz ugyan csak durva ütést a superintendenciákra és a felekezetek főhatóságaira. En az ő módosítványában lényeges javit st nem látok. Mégis van némi enyhítés benne, a mit a miniszterelnök ur és még előbb Hegedűs és Mocsáry t. képviselőtársaim hangsúlyoztak s ez az, hogy nem írja alá azon Vau-Vau az érettségi vizsgai bizonyítványt. No ez olyan kicsinyeskedés, midőn a kapu teljesen nyitva tartatik számára, hogy minden szekatúrát elkövethessen a protestáns iskolák ellen és nyitva tartatik a kormányának egyenes beavatkozása által és a superintendenciák nyakára küldendő biztos által, akkor én azon iczi-piczi kedvezményért épen nem vagyok hajlandó megzavarni az ő módosítványát.

En t. ház, nem ringatom magamat álomban, mert nem mai tagja vagyok e háznak, sok dolgot értem már itt meg és látam keresztül menni fieri jam video quae fieri posse

negabo és megbukni. Azt is gondolom, mint-hogy talán bizonyos pártkörü compromissumról beszélnek s ezen compromissumnak eredményül tekintem én azon angol flastromot, melyet Zsilinszky t. képviselő ur művészi keze ragasztott rá. (Derűtség a szélsőbaloldalon) mert én és mindazok, a kik ellenkezőleg gondolkozu-k, el nem fogadjuk ezt az ékes argumentumot és abban minden angol flastrom daczára a protestáns autonómia sérelmét látjuk és ugyanazt lát a protestáns tanári kar és papság nagy része, mert merem állítani, hogy ha önök megkísérik a gyakorlati életbe átvinni a javaslatot, akkor a tanári kar nagy része fel fog szólni az ellen.

Jeleztem én már az általános vitánál tartott beszédem alkalmával is, hogy csekélységem részéről legalább minden törvényes eszközzel izgatni fogok ellene, ha ezen szerencsétlen javaslat törvénynyé válik. Megmondottam és megkezdtem már most a parlament színe előtt. (Ellenmondások jobbfelől.) Jól fognak cselekedni a superintendenciák, a protestáns lelkesek, a tanári kar, sőt még a tanulók is, ha a passio re-istentiát teljes erővel megragadják, ha ezen javaslat törvénynyé válik, annak életbejuttatása ellen. Tegyük ezt, alkalmazzuk ellenében a passio resistencia minden nemét: alkalmazzuk a superintendenciák, a protestáns világi collegiumok, a tanárok, alkalmazzuk a tanulók is. (Felkiáltások jobbfelől: Ez nem járja!) Tették ezt már máskor, tették még egy nagy Kazinczy Ferenc ellenében is, a ki József császár alatt tankerületi biztosnak nevezetett ki. Jól tudjuk, hogyan fogadták őt. Még egy nagy Kazinczy érdemei sem voltak elégségesek arra, hogy a protestáns autonómia akár az ő személyében, akár a rendszer által elkövetett sértést el-tűriék. (Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.) Nem tudom, tud-e a miniszter ur kormány-képviselőit olyanok találni, vagy fognak-e olyanok vállalkozni, kik a Kazinczy nagy érdemeivel bírnak, de ha igen, még akkor is legyen elkészítve a passio resistencia. Meg-tették a Thun korában, meg fogják ten-i ezután is; legyenek a kiküldendő kormány-képviselő iránt a tanárok úgy, mint a tanulók ridegek, zárkóztak, visszautasított. (Mozgás jobbfelől.) Jól tetszik, hogy ha a tanulók össze-beszélvé, egyetlen hangot sem fognak felelni a kormány képviselőjének és jól teszi a tanári kar, ha a tanácskozásnyban hagyja őt beszélni, de nem reflectál szavaira egyetlen szóval sem. (Nagy zaj és nyugtalanság jobb és balfelől. Zajos helyeslések a szélsőbalon.)

Elnök: Kérem és figyelemzetem a képviselő urat, hogy a törvényhozó-testületben a törvény ellen izgatni nincsen joga. (Zajos helyeslések jobb és balfelől.) **Thaly Kálmán:** Ez nem törvény, ez csak javaslat, önök erőszakolják törvénynyé, kimondom: törvényes eszközökkel fogok ellene izgatni, még ha vasat vernek is kezeimre. (Nagy zaj) **Elnök:** Ne méltóztas-ék velem vitakozni, azt méltóztatott mondani, hogy izgatni fog ellene, ha törvénynyé válik e javaslat, ez pedig nem járja. (Élénk helyeslések jobbfelől.) **Thaly Kálmán:** En az elnök urnak, noha protestáns, megjegyzését tisztelettel veszem tudomásul, de jegyezze meg az ország is ezt magának. (Zaj jobbfelől) Az a nézetem, hogy ember érettségi vizsgára kormánybiztosul ne vállalkozzék. (Nagy zaj. Egy hang jobbfelől: Ezt már nem lehet tünni!) Törvényes eszközökkel, ha demonstrálni fognak ellene, és a törvény megváltoztatását kéri az országgyűlésnél, azt gondolom, tehetik és óhajt-m is, hogy tegyék, hogy nekünk alkalmat és módot nyújtsanak arra, hogy meg-ujítsuk e vitát és hiszem, hogy fognak itt találkozni olyan elvű protestánsok, a kik az alkalomt meg fogják ragadni és a kérények alkalmával ezen virá- mindig és mindig meg-ujítjuk. Ha a protestantismus következtében és szívón, mint tette a pápens idejében, ennek ellentéte, és ha a t. miniszter ur kifejezése szerint, a felekezeti dacz támad fel, akkor én bizom, hogy halomra fog dőlni az egész hiv kísérlet, mert nem vaslovag ez, hanem csak viaszbab, a melyre, ha az igazság forró napja rásüt, el fog olvadni. Elmondhatja magáról a protestáns egyház: Alosage vidi ventos aliasque pro cellas. Miután így gondolodom, miután a 22. §-ra nézve, sem eredeti szövegezősében, sem a Zsilinszky képviselő ur módosítványában megnyugvást találni semmikép sem bí-ok, annál fogva én sem az elsőt, sem az utóbbit el nem fogadhatom és mint elvű autonómikus az autonómiának sértetlenül való fentartásához ragaszkodom és maradok törhetlenül a százados jogok fenállása mellett egy, a mint azok maig fenállanak. (Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj.) **Kiss Albert:** Eltőtem szözlott képvie-ő társam épen azon kérdést állította fel, melyet a miniszterelnök ur felállított, t. i. vizsgálat meg a különbséget az eredeti törvényjavaslat és a Zsilinszky képviselő ur által beadott módosítvány közt, ennek vizsgálatával foglalkoz-e eljuttott od, hogy mint sokkal jobbat, mint a közkiválóannak megfelelő és mint a protestáns autonómiára, ha sérelmet is, de legalább nem vesé-yezt, a módosítványt nemcsak elfogadta, hanem elfogadásra is ajánlotta. Miután mindkét beszédnek ez volt merituma, igyekezem a kettőre egyitt es-n tenni meg észrevételeimet, s bemutatni a t. háznak azt hogy a Zsilinszky t. képviselő ársunk módosítvány, igaz ugyan, hogy valamivel jobb, mint az eredeti törvényjavaslat, de aztán sokkal rosszabb, mint a mini-ter által az ugynevezet 10 pontozatokban ide vonatkozólag fel-állított kívánsága. Az eredeti törvényjavaslatban formulázott kívánsága semmi más nem-

Előzetes ár
Helyben és postán
Egy évre ...
Fél évre ...
Negyed évre ...

Egyes szám ...
A lap szellemi részét ...
ház földszint, a szerkesztő
börzsöntő kőműves

Előfizetési hely
TELEGDI K. LAJOS
CSATHY KÁROLY
kereskedésben és a k. k. postai
tanácsban KUTASI IMRE
nyomdájában a postai
számon

A VÖ
(S. t.)

Törvényjavaslatok
lebb egy eset ...
kodás: ezimén
vetkező: Városi
gyobb községi
adóhátralék ...
szegény ember
táridőig sem ...
rehabilitáló ...
lékos viskójába
ban időközben
megdöglött. Se
van még emelk
béje; igaz, ho
kint keserves
rét; az is igaz
foglaltat ...
azért elveszi
gény embernek
nyu jogtalansá
istálló ajtaja
len a legvégső
be venni.

Ezért ker
róság egy p
tárgygyal. M
fölmertését jav
tesíté határoza
Elszöveg
nyes króniká
tást szenvedő
szenvédője ált
Inkább szótlan
szemléli a csat
káját, mely öt
meg, mintsem
többől többre
vetkezményeit

Ez a véle
bizonyára nem
len dolog mit
telen drabant
i devonati k
olvasata: v
lenül folytatja
tudva mit szab
azt sem tudva
kül a végrehaj
Odább, m
a felülről kü
perenzent adá
sáska-had ép
párynak fent
behajtója a sz
Széles M
hajsza folyik
titás munkáj
szerszámát, a
beteg feje al
Ti félhiv
hozsannát zen
állami bevéte
összege felett
rök nyugalma
akkor meglát
eredménye m
jogtalanság és
Soha sin
sötét képe, m
ekkor a közép
a könyörtelens
vető-magot el
ben a végrehaj
gek egész sorá
munkálását te
járomból s vá
gyermek büle
hajtó.

A fent
a végrehajts
gyetlenségge
törvény
S még esodá
sik falusi vé
Pedig n
gyar ember
gyen! Kell,
közzel támad

volt, mint taktikai fogás, hogy a közvélemény felriasztatván, hajlandó legyen legalább a Zsilinszky-féle módosítványt, mint sokkal jobbat, mostan valami nagy ellenzés nélkül elfogadni, dacára annak, hogy sokkal rosszabb mint a mi a miniszteri pontozatokban foglalt követelmény.

T. Pulszky képviselő társam beszédében azon axiomából indul ki, hogy jog, kötelesség nélkül nem lehet. Mint az észjog t. tanárát van szerencsénk őt tisztelni, és én azt vártam volna, hogy definiálja, mi a jog és mi a kötelesség? Azonban ő azt nem tette, hanem szerinte az államnak joga van tőlünk mindent követelni, azért viszont nekünk és mindenben engedelmessékedni. Ez jött ki az ő beszédéből, én pedig megfordítva cselekszem, mert definiálok, s itt közlünk a különbség. Ugyanis, ha nekünk kötelességünk iskoláinkat fenntartani, akkor jogunk is van rendelkezni azok felett, az államnak nincs más joga, mint felügyeleti joga arra, hogy ottan állam érdekeivel összeütköző tanok ne tanítsanak. En ily fogom fel a dolgot, s azért egy eredményre nem juthatunk, mert a milyen a forrás, olyan a folyam, s az ok és akarat összefügg.

Én pedig t. ház egész másképen fogom fel azon javaslatot, mely jelenleg tárgyalás alatt van, mint ő s mikor azt teszem, nemcsak hangoztatom, hogy foglalkozzunk annak egész muljával, hanem tölem telhetőleg igyekszem is azzal foglalkozni. Iten t. ház, nem a főfelügyeleti hatalom kérdéséről van jelenleg szó, mert hiszen azt mindnyájan elismerjük, hogy az az államot törvény szerint megilleti, hanem azon főfelügyeleti jog gyakorlásának mikéntjéről vagyis módjáról.

Az már most a kérdés, hogy ezen felügyeleti hatalom gyakorlása mi módon eszköz leendő az állam által úgy, hogy az állam érdekeinek is elég tétessék, a felekezeteknek önkormányzati joga is lehetőleg tiszteletben tartassék? hogy azon kötelességért, melyet igenis teljesítünk az állammal szemközt, midőn iskoláinkat fenntartjuk, viszont méltó jogokban részesüljünk.

Próbálta ezen módot megfelejteni már többször és több körülmények közt az államhatalom. Mellőzöm azon próbákat, melyek az abszolút korszakban tettek, szorítókom azokra, melyek inkább normalis viszonyok közt történtek, melyek a jelen viszonyokra inkább alkalmazhatók. T. ház! nem volna nehéz kimutatnom azt sem, mit a t. miniszterelnök ur annyira nehezelt, midőn Mocsáry t. képviselőtársam átkiáltott, hogy ezen törvényjavaslat összesége rosszabb, mint volt a Thun-féle patens, mely kijelentést akkor oly kiméletlen alakban visszautasítani méltóztatott. Azt sem volna nehéz kimutatnom a patens szakaszából, hogy e törvényjavaslatban egyes szakaszok rosszabbak és ráuk nézve sérelmesebbek mint a patensben volt. De mellékesen csak annyit jegyzek meg mostan, mert ide ez tartozik, hogy a kormánybiztos vagy kormány képviselő felőli intézkedést illetőleg igen is rosszabb, mert méltóztatott a Thun-féle patens 14. §-át megtekinteni, abban nyíltan az van mondva az evangélikusokra vonatkozólag, hogy ezen felügyeletet az evangélikusok közpiskoláiban csakis az evangélikusok teljesítetik.

De visszatérek magára tárgyamra, vagyis a főfelügyeleti gyakorlat azon módjára, a mely tervezetlik. Az 1777-ben kiadott ratió educationis igyekezett ezen módot legelőször megfejteni. Mit kíván ez a protestans felekezetektől ide vonatkozólag? Azt, hogy a protestans iskolák és azoknak felügyelői a tankezületi főigazgató alá tartozzanak. Kíván félelmi jelentéseket, kívánja, hogy vizsgálatok ne akadályoztassanak, hogy az új tanárok, a kik a felekezetek által megválasztatnak, a kir. igazgatósnál bejelentessenek, azonban nem meg erősítés végett.

Az 1806-ban kibocsátott második ratió edukationis ennél-tovább nem ment. Az 1850-iki Entwurf azonban itt nem állott meg. Azonban ezzel nem foglalkozom, hanem áttérek

az 1869-iki törvényjavaslatra, a mely ezen házban alkotmányos viszonyok közt jelent meg. Az ezen módot szintén nem kívánta. Kívánta, hogy a tanterületi felügyelők a vizsgálatokon jelen lehetnek, de nem óhajtották, hogy ezek ott kérdéseket tessenek. Kívánt statisztikai adatokat és jelentéseket a főhatóságoktól, a melyek a miniszterhez voltak felterjesztendők, kívánta, hogy csak képesített tanárok legyenek választhatók, de nem kívánta, hogy az állam legyen jogosítva a tanárok képesítésére, megadta ezt a felekezeteknek. Ez az 1869. törvényjavaslatnak e téreni kívánalma.

1873-ban nyújtott be a második törvényjavaslat. E szerint a tanárok választása szabad, de már hozzá tette, hogy a tanárok fizetése évenként legalább 1000 fr. legyen. A felügyeletre vonatkozólag azt kívánja, hogy a tankezületi felügyelő az intézeteket bármikor meglátogathassa, de ott nem bir sem kérdés tevési, sem vizsgálati, de legkevésbé olyan-szerű vetojoggal, mint a minő e törvényjavaslatban foglaltatik. Kíván félelvenként felterjesztést a miniszterhez, és ezzel e téren le számolt.

Ime t. ház, itt még nem láthatjuk azt, és ez igen fontos, hogy például a vizsgálati utasítást az érettségire vonatkozólag az álladalom szabja meg; nem találjuk az illető biztó ok kérdéstevésig, nem annak vetojogát. Mind-ezekről az 1869-iki és 1873-iki törvényjavaslatban egy betűt sem talállok, és mégis a miniszterelnök ur volt egyike azoknak, a ki éppen a protestans autonomia sérelme miatt ezen javaslatokat ellenzte. Majd 1875-ben új törvény javaslat küült a ház elé, abban már az követeltetett, hogy vizsgáló bizottság alakíttassék, és a tanári vizsgálat ez előtt tétessék le, hogy okleveles tanárok alkalmazassanak. Tankerületi felügyelő legyen, és az minden közpiskolát meglátogathasson bármikor, tankönyvek, taneszközökről, igazgatóról, intézet vezetéséről, jelentést tegyen. Amde de meg mi sem volt annak a tanfelügyelőnek az intézkedési jog sem közvetve, sem közvetlenül megadva. Hanem a helyett követelték a felügyelet gyakorlásának mikéntjére vonatkozólag itt is még a félelvi vizsgálati jelentéseket az illető felekezetek főhatóságaitól.

Ezen törvényjavaslat is elbukott 1879-ben, megette ismét a t. miniszter ur, tiz pontba foglalván a maga kísérletét, ide vonatkozólag t. ház, azon pontozatoknak 6 §-a intézkedik, bator leszek a t. ház előtt felolvasni, mivel éppen a jelenlegi miniszter ur által felállított követelmény, ezen módozatnak megfejtesét foglalja magában. Kérem a t. házat, méltóztatassék ezt megfigyelni azért, hogy összehasonlíttassék a Zsilinszky képviselő ur jelenlegi módosításával. Mert mikor ezen pontozatok az egyházi főhatóságok által nem fogadtattak kedvezőleg, azt követve jött létre az 1880-diki törvényjavaslat, mely a mostani megelölte, s ugy következett ez, a mely előttünk fekszik s a mely ismét némileg vis-zatérés a pontozatok il ető 6 §-hoz, melyet bator leszek felolvasni. (Olvassa)

„Az esetenkénti főfelügyelet gyakorlatára valamint a népiskoláknál az 1876: 28 t. c. értelmében, ugy a közép és többi iskoláknál alkalmazhatja a miniszter azon közegeket, melyek saját intézkedése alatti hasonfoku iskolák főfelügyeletére hivatnak, jelesen először: az állami és u. n. kir. közpiskolák felügyeletére alkalmazott közegeket, a tankerületi főigazgató által meglátogatja a felekezeti közpiskolákat, azoknak nyilvános osztály- vagy érettségi vizsgálatain akár az említett rendes közegei, akár más általa kiküldendő szakferfiak által megjelenhet, és magának ezek által azon iskolák szervezetről, rendtartásáról, a tanítás eredményéről egyenes tudomást szerezhet.”

Ennél itt több nem található. Itt tehát még nincsen sem a kérdést tevési joga, sem a közvetlen, vagy közvetett veto jog. Már az 1880 diki törvényjavaslat 83. §-a tovább megy ezen a téren, mert ime már azt mondja: „A hifelekezetek által fenntartott nyilvános közpiskoláknál az érettségi vizsgálatnál az elnökség a felekezeti főhatóság megbízottját illeti. A vallás és közoktatásügyi miniszter

azonban a tankerületi főigazgató vagy más általi kiküldendő szakferfiu által esetről-esetre jelen leend, hogy magának az érettségi vizsgálat szabályszerű lefolyásáról egyenes tudomást szerezzen. A vizsgálati utasítást — és ez igen fontos — a felekezeti főhatóságok maguk adják ki, de kötelesek azt a vallás és közoktatásügyi miniszternek bemutatni, annak ellenőrzése végett, hogy az érettségi vizsgálatokon követelt képzettség nem kisebb-e mint az állami vezetés alatt álló hasonló tanintézetekben. Ime tehát még a legközelebbi 1880-iki törvényjavaslat is a vizsgálati utasítást a felekezetek főhatóságára magukra bizza, ugy, hogy kötelesek azt a vallás és közoktatás miniszter urnak bemutatni ellenőrzés végett. Tehát még akkor sem volt, sem beleszólási, sem vetojog. Es ime erre megjelenik a jelen törvényjavaslat, s már egészen odáig megy, hogy vizsgálati utasítást a miniszter ad és a veto jogot megadja, midőn a kormánykiküldött, vagy biztos egész osztályoknak érettségi bizonyítványait fefüggesztheti a maga névalakításának megtagadásával.

Ez szülte az általános ellenszenvet a törvényjavaslat ellen, mit látva a miniszterelnök ur, összehívott egy párttanácskozást és elfogadtatta a Zsilinszky t. képviselőtársam által benyújtott módosítványt. En igen kérem ugy Zsilinszky képviselő urat, mint azokat, kik ezen tanácskozásnyban részt vettek, valamint azokat, a kik netalán azt hitték és azt hiszik, hogy azon módosítvány, melyet Zsilinszky képviselő ur benyújtott, sérelmet nem képez, vagy ráuk nézve jobb, méltóztatassanak maguknak azon kis fáradságo venni, hogy ne menjenek vissza az 1875 előtti, a miniszterelnök ur igazgatása előtti időre, sem az 1879-évekre, hanem nézzék meg csak azon potokat, melyekben éppen a jelenlegi közoktatási miniszter ur minden kívánalmainak maximumát le rakta és kimondotta, hogy azok felett még alkudni és egyezkedni is lehet.

Majd ha azokat összehasonlítják a jelenlegi törvényjavaslattal, meg fognak győződni, hogy még a Zsilinszky képviselő ur módosítása is ráuk nézve sokkal terhelőbb, autonóm pontozataink sokkal veszélyesebb, mint azon pontozatok s ekkor tegyék fel maguknak a kérdést, hogy a módosítvány elfogadható-e? és hiszem, nem fognak oda jutni, hová Pulszky t. képviselő társam jutott, hogy azt oly nagy örömmel elfogadja, hogy azon mala fideset benne fel nem fedzi, hogy magára hivatkozva mint jó protestánsra, bele nyugszik a törvényjavaslat oly módosításába, melyben az ő indítványára megtétetik a közoktatási miniszter ur Magyarország összes felekezeti papságának, kik a vallás tanítására hivatvák, legfőbb morum censurává és adatik neki hatalom előre elítélmi egyeseket, még pedig erkölcsi téren itéli el akkor, mikor még a rablogyilkos is, csak elkövetett tény után s bírói uton itélhető el. A ki ily indítványt benyújt, a ki ily következményben kiszámíthatlan indítványt átforsiroz, az szerintem hivatkozhatik mindenre, de arra, hogy jó protestáns és rendületlen híve egyháznak, bizony jól meg kell fontolnunk, hogy nem fér e szavaihoz gyanu. (Helyeslés a szélső baloldalon.)

Es most t. ház Zsilinszky t. képviselő társamhoz van egy pár szavam, benyújtott indítványát illetőleg. En ezen módosítványnak elbukása miatt bántódnai egyáltalán nem fogok, de ha már e fogadtatik, óhajtom, hogy irályilag legalább hibátlan legyen. Ily czébből mint-hogy beszélhetünk mi bármit, indítványozhatunk bármit, azt a többség akarata megváltoztatni nem fogja; én azért még azt sem merem már az eddigi tapasztalatok után megpróbálni, hogy oly esetben, mikor s stylaris módosítvány magának a szövegnek nemcsak világosabbá tételére szolgálna, ily módosítványt benyujtsak, félek, hogy az sem lenne elfogadva. Azért megkérem Zsilinszky t. képviselő társamat, hogy a 23. § második bekezdésének első sorában ez lévén olvasható: „a felekezeti intézet érettségi vizsgálatához a vallás és közoktatásügyi miniszter kormány képviselő

lőt rendel j, minthogy ez azt tenné, mintha maga a felekezeti intézet tenné le az érettségi vizsgát; ez pedig absurdum; tehát méltóztatassék azon szöveget kiigazítani.

Es most t. ház megvallom, megdöbbenve álllok a két javaslat fölött, mert engem sem az eredeti szöveg, sem a módosítvány ki nem elégít, meg nem nyugtat azon okok miatt, melyeket elmondottam: melyek nem csak történelmi, hanem egyenesen magának az államnak és egyháznak életéből vannak merítve. Azt szeretném tudni és igen lekötelezve a t. miniszterelnök ur, ha megmondaná nekem az okokat, hogy ha már ilyen törvényvel kell a középiskolákat, illetőleg a protestáns egyházakat boldogítani: miért nem fogadta el a képviselőház azon törvényjavaslatokat, melyek még ő is ellenzett pl. a 1869-iki, a mely ráuk nézve sokkal kevésbé volt sérelmes, a mint kimutattam is és a mely jogainkból igen sokat meghagyt, a melyet ez ma lyvesz? Mert olyan szövezzéddel nem éhezünk, mint Zsilinszky képviselő ur mondta, hogy majd a felekezeti főhatóság, majd a superintendentia alkalmazkodhatik ahhoz, a mit a kormány képviselője vagy maga a miniszter kívánni fog, mert e en alkalmazkodás rá nézve nem lehet más, min a megalázás, ily-nnek kitenni nem óhajtom. Szeretném tehát tudni, hogy ha már kat kell elveszítünk, miért méltóztatott 1869-ben ellenezni a törvényjavaslat törvényerőre emelkedését akkor, mikor még kevesebb jogot vesztettünk volna el? Mért kellett e módosítvány által többet veszteni, mint a mi a miniszteri pontozatokban csak pár év előtt foglaltatott?

En nem tudom elfogadni méntségül erre nézve, a mit itt mindig hallunk t. i. azon kényszer helyzetet, a melyben a nemzetiségek iránvában és ellenében vagyunk.

Ha a nemzeti kérdés az indító ok, mert ezt hatalom csakis említeni, akkor nem foghatom fel, hogy miért nem fogadta el a ház t. többsége Hely t. képviselő társamnak indítványát? Mert megvallom, Madarász képviselő társam indítványához én sem csatlakoztam, arra nem szavaztam, míg ellenben azt helyesen tartom, vallom, a mit Hely képviselő társam indítványozott. Ha a nemzetiségek ellenében kell e törvény és a mint a miniszterelnök ur hangoztatja, hogy a mi iskoláinkban államellenes tanok nem találhatók, ne féljünk oda eresztetni a biztot; akkor el kellett volna fogadni Hely képviselő társam indítványát, mert annyit megkívánhatunk, ha a nyelvet és nemzetiséget terjesztetni akarjuk, hogy legalább egy tantárgy magyarul taníttassék. De nem itt van a kormánybiztos küldésének indoka, ha működése abban az alakban marad, a mint Zsilinszky képviselő ur bemutatja. Mi a feladata? Elmegy az érettségi vizsgára, ott jelen lehet; kérdéseket tesz, fűkészt, részt vesz a tanácskozásokban, de nem classifikál, csak halgat és figyel, részt vesz a zártkörű tanácskozásokban, de nem határoz, hanem figyel, hallgat, jelen itt, jelent ott. Teendője figyelni, hallgatni, jelenteni. Mi lesz tehát ez a kormány képviselője? Egy denuntiáns (Zaj) a minek én sem szeretném tartani. Z-jongani könnyű, de méltóztatassék a módosítványból megmutatni, hogy mi más lesz ennek feladata. Ha pedig ez lesz a feladata, akkor kár anyai költséget vesztegetni rájuk: sokkal jobban elvégezhetné azt a tisztelet, minthogy a középiskolák ugyis a nagyobb városokban vannak — a policaj vagy rendőrfőnök, mert hiszen tökéletesen rendőri szerep. En ezen módosítványban a ki küldendő kormányi közegeknek más feladat it feljedenem tudom. Ennél fogva minthogy én ilyen szerepre egy államkormány képviselőjét kiküldeni nem akarom, továbbá, minthogy én ugy az eredeti törvényjavaslatot, mint a Zsilinszky képviselőtársam módosítványát rosszabbaknak tartom mindazon kísérleteknél, a melyek a felügyelet gyakorlására vonatkozólag 1777-től 1880-ig tettek, én mindezen okoknál fogva em egyiket, sem másikat el nem fogadhatom, el nem fogadom (Helyeslés a szélső balon.)